

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІКИ ТА БІЗНЕС-АДМІНІСТРУВАННЯ
КАФЕДРА МІЖНАРОДНОЇ ЕКОНОМІКИ

ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ
Т.в.о. завідувача випускової кафедри
_____ Н.В. Коваленко
« ____ » _____ 2021 р.

ВИПУСКНА РОБОТА

(ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА)

ВИПУСКНИКА ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ БАКАЛАВР
СПЕЦІАЛЬНОСТІ 051 «ЕКОНОМІКА»
ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА «МІЖНАРОДНА ЕКОНОМІКА»

Тема: «Реалізація експортного потенціалу України в КНР»

Виконавець: Вікентьєв Ілля Олегович

Керівник: к.е.н., доцент Мізюк Світлана Георгіївна /
д.е.н., доцент Князева Тетяна В'ячеславівна

Нормоконтролер: д.е.н., доцент Князева Т.В.

КИЇВ 2021

НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет економіки та бізнес-адміністрування

Кафедра міжнародної економіки

Спеціальність: 051 «Економіка»

Освітньо-професійна програма: «Міжнародна економіка»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Т.в.о. завідувача випускової кафедри

_____ Н.В. Коваленко

« ____ » _____ 2021 р.

ЗАВДАННЯ на виконання випускної роботи

Вікентьєв Ілля Олегович

(П.І.Б. випускника)

1. Тема роботи «Реалізація експортного потенціалу України в КНР» затверджена наказом ректора від «30» березня 2021 р. №515/ст.
2. Термін виконання роботи: з 17.05.2021 р. по 20.06.2021 р.
3. Вихідні дані роботи: статистичні дані, нормативно-правова база, електронні інформаційні джерела, матеріали періодичних видань
4. Зміст пояснювальної записки: аналітичний огляд літературних джерел з тематики випускної роботи. Проведення аналізу експортного потенціалу України в КНР. Оцінка позитивних і негативних тенденцій цих відносин. Надання рекомендацій щодо реалізації експортного потенціалу.
5. Перелік обов'язкового ілюстративного матеріалу: внутрішні та зовнішні чинники формування і реалізації експортного потенціалу країни, структура експортного потенціалу, класифікація експортного потенціалу країни, динаміка зовнішньої торгівлі товарами та послугами між КНР та Україною, млрд дол. США, динаміка зовнішньої торгівлі України та КНР у 2016-2020 рр., товарна структура українського експорту до Китаю у 2020 р., товарна структура українського імпорту з Китаю у 2020 р., антидемпінгові, антисубсидійні та спеціальні розслідування, які проводяться щодо імпорту товарів в Україну, Середній рівень тарифного захисту ринків України і Китаю, SWOT-аналіз торговельно-економічної співпраці України з Китаєм.

6. Календарний план-графік

№ пор.	Завдання	Термін виконання	Підпис керівника
1	Видача завдання	17.05.2021	
2	Збір та обробка статистичної інформації	17.05.2021-20.05.2021	
3	Вивчення стану проблем, опрацювання джерел	21.05.2021-24.05.2021	
4	Написання теоретичної частини	25.05.2021-29.05.2021	
5	Написання аналітичної частини	30.05.2021-31.05.2021	
6	Написання вступу та висновків	31.05.2021-01.06.2021	
7	Оформлення пояснювальної записки, графічного матеріалу, підготовка доповіді, передзахист	02.06.2021-04.06.2021	
8	Проходження нормоконтролю, перевірка на плагіат, оформлення документів до захисту, рецензування роботи, подання роботи на кафедрі	04.06.2021-20.06.2021	

7. Дата видачі завдання: «17» травня 2021 р.

Керівник випускної роботи _____
(підпис керівника)

Князева Т.В.
(П.І.Б.)

Завдання прийняв до виконання _____
(підпис випускника)

Вікентьев І. О.
(П.І.Б.)

РЕФЕРАТ

Пояснювальна записка до випускної роботи «Реалізація експортного потенціалу України в КНР» 68 с., 4 рис., 4 табл., 46 літературних джерел.

ЕКСПОРТНИЙ ПОТЕНЦІАЛ УКРАЇНИ, РЕАЛІЗАЦІЯ ЕКСПОРТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНИ В КНР, ТОРГОВА ПОЛІТИКА КНР, ЕКСПОРТНИЙ ПОТЕНЦІАЛ КНР, ТОВАРНА СТРУКТУРА ЕКСПОРТУ, ТОРГІВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ КНР ТА УКРАЇНИ, МІЖНАРОДНА ТОРГОВА ПОЛІТИКА

Об'єкт дослідження є процес реалізації експортного потенціалу України у торгівельно-економічних відносинах з КНР.

Предметом є чинники формування, методика оцінки та шляхи реалізації експортного потенціалу України з КНР.

Метою випускної роботи є проведення аналізу експортного потенціалу України та визначення напрямів його реалізації торгівельно-економічних відносинах з КНР.

Методи дослідження: методи наукового аналізу: системний метод (при дослідженні теоретичних основ розвитку міжнародних торговельних відносин), історико-логічний метод; методи аналізу, синтезу, кількісного та якісного порівняння; методи економічного моделювання.

Значущість виконаної роботи та висновки: результати дослідження можуть бути використані у роботі китайських та українських підприємств при плануванні та організації зовнішньоторговельної діяльності.

ЗМІСТ

ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕКСПОРТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНИ ТА ЙОГО РЕАЛІЗАЦІЇ У ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИНАХ З КНР	9
1.1. Поняття експортного потенціалу та його роль в економічному зростанні країни.....	9
1.2. Шляхи реалізації експортного потенціалу країни	18
1.3. Завдання діагностики реалізації експортного потенціалу України у торговельно-економічних відносинах з КНР	24
Висновки до розділу 1.....	30
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИ ДІАГНОСТИКИ ЕКСПОРТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНИ ТА ЙОГО РЕАЛІЗАЦІЇ У ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИНАХ З КНР	31
2.1. Аналіз торгової політики КНР в розрізі торгових інструментів	31
2.2. Участь КНР у формуванні міжнародної або регіональної торгової політики	45
2.3. Перспективні напрями розвитку експортного потенціалу КНР з Україною	53
Висновки до розділу 2	81
ВИСНОВКИ	61
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	63
ДОДАТКИ	66

ВСТУП

Актуальність теми. Протягом тисячоліть у світі існували два основних глобальних центри економічної діяльності та науково-культурного розвитку: Європа і Китай. Їхня роль змінювалась з плином часу, але обидва були економічними центрами ще до перетворення Північної Америки в третій полюс. Китай є глобальним гравцем, що розставляє свої пріоритети як в короткостроковій, так і в довгостроковій перспективі.

Однією з країн, яка завжди посідала особливе місце в зовнішній політиці України була, є і залишається Китайська Народна Республіка. Як одна з найсильніших та найрозвинутіших країн Сходу, вона завжди підтримувала достатньо дружні відносини з українською державою протягом багатьох століть.

З проголошенням Україною незалежності настала нова доба розвитку українсько-китайських відносин. КНР однією з перших визнала самостійну Україну і 4 січня 1992 року встановила випускатичні відносини. Того ж року в Києві почало працювати посольство Китаю. Посольство України в Пекіні відкрилося в березні 1993 р. Сьогодні між країнами укладено понад 80 двосторонніх (міждержавних, міжурядових, міжвідомчих, міжрегіональних) угод.

На сучасному етапі економіка Китаю розвивається надзвичайно швидкими темпами, що має безпосередній вплив на світову економіку через зростаючі обсяги експорту. Враховуючи важливе значення Китаю у зовнішній торгівлі України, його істотний вплив на розвиток вітчизняної економіки можна стверджувати про актуальність теми дослідження.

Над проблемами українсько-китайського торгово-економічного співробітництва плідно працюють вітчизняні науковці А. Гончарук [4], Ю. Курнишової [7], В. Поворозник, В. Перебийніс [25], Є. Ярошенко [39], а також іноземні науковці М. Качмарські [42], Л. Зуокуї [44], Чень Цзюнь [35] та ін. В полі зору вчених знаходяться питання практичної активізації торговельного співробітництва

між Україною та Китаєм. Однак у науковій періодиці слабо представлена проблематика щодо перспектив розширення торгово-економічного співробітництва між КНР та Україною.

Метою даної випускної роботи є проведення аналізу експортного потенціалу України та визначення напрямів його реалізації торгівельно-економічних відносинах з КНР.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити наступні завдання:

- вивчити поняття експортного потенціалу та його роль в економічному зростанні країни;
- з'ясувати основні шляхи реалізації експортного потенціалу країни;
- розглянути завдання діагностики реалізації експортного потенціалу України у торговельно-економічних відносинах з КНР;
- проаналізувати торгову політику КНР в розрізі торгових інструментів;
- дослідити участь КНР у формуванні міжнародної або регіональної торгової політики;
- обґрунтувати перспективні напрями розвитку експортного потенціалу КНР з Україною.

Об'єктом роботи є процес реалізації експортного потенціалу України у торговельно-економічних відносинах з КНР.

Предметом роботи є чинники формування, методика оцінки та шляхи реалізації експортного потенціалу України з КНР.

Інформаційну базу дослідження стали періодичні публікації вітчизняних і зарубіжних вчених, спеціалізована економічна література, періодичні видання, аналітичні і статистичні дані.

Методи дослідження. Методичною та теоретичною базою дослідження є фундаментальні положення теорії міжнародних економічних відносин, міжнародної торгівлі, з допомогою яких розкриті передумови та особливості розвитку

зовнішньоторговельних зв'язків у глобальному економічному просторі, генезис та специфіка формування взаємних торговельних відносин України з КНР. Використано широке коло методів наукового аналізу: системний метод (при дослідженні теоретичних основ розвитку міжнародних торговельних відносин), історико-логічний метод (при аналізі розвитку двосторонніх зовнішньоторговельних українсько-китайських відносин); методи аналізу, синтезу, кількісного та якісного порівняння (для розкриття особливостей зовнішньоторговельних зв'язків КНР і України); методи економічного моделювання (для прогнозування пріоритетних напрямів розвитку зовнішньоторговельних українсько-китайських відносин).

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що вони можуть бути використані у роботі китайських та українських підприємств при плануванні та організації зовнішньоторговельної діяльності.

Структура та обсяг роботи. Дана робота складається з вступу, двох розділів, які поділяються на підрозділи, висновків, списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи становить 65 сторінок. Робота містить 4 таблиці, 4 рисунки. Список використаних джерел налічує 46 найменувань.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕКСПОРТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНИ ТА ЙОГО РЕАЛІЗАЦІЇ У ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИНАХ З КНР

1.1. Поняття експортного потенціалу та його роль в економічному зростанні країни

Експортний потенціал країни є однією з головних засад конкурентоспроможності національної економіки на світовій арені та є ефективним механізмом для реалізації інтеграційних процесів. Експортний потенціал має на меті забезпечення економічної безпеки країни, її розвиток у соціальній та фінансово-економічній сферах. Також вважається, що відсутність системного регулювання експортних операцій послаблює результативність функцій держави та призводить до кризових явищ в фіскальній та монетарній сферах [35, с. 9]. Таким чином, сучасні науковці вважають, що для збільшення ефективності процесу формування українського експортного потенціалу, необхідна підвищена увага до зовнішньоекономічної стратегії країни.

Останнім часом, для України основною моделлю розвитку економіки є експортноорієнтована модель, за якої при здійсненні експорту постає мета підвищення економічного зростання країни, підвищення активізації конкретних переваг, як наявних, так і потенційних. Результатом вищевказаних дій, на думку дослідників, має скорочення відсталості України від більш розвинених країн, за певними соціально-економічними факторами. Після долучення України до інтеграційних об'єднань, таких як СОТ, українські підприємства можуть досліджувати нові ринки збуту та реалізувати свої можливості для збільшення експорту країни. Сьогодні готова продукція становить більшу частину міжнародного товарообороту за вартістю, в той час коли сировинні матеріали становлять лише третину від цього обсягу. Паралельно відзначається тенденція до збільшення кількості готових виробів, в той час як частка сировини у світовій торгівлі та ви-

робництві помітно зменшується. Щодо становища українського експорту, тут можна спостерігати переважну більшість сировинних продуктів та продукти низького рівня переробки.

Далеко не всі автори розцінюють розвиток експортного потенціалу як фактор підвищення економічного потенціалу соціально-економічної системи. Наприклад, до традиційного переліку елементів сукупного економічного потенціалу включають наступні елементи:

- Людські ресурси, а саме, їх кількість і якість.
- Обсяг і структура виробничого потенціалу промисловості.
- Обсяг і структура потенціалу сільського господарства.
- Протяжність, якість і структура транспортної системи країни.
- Науково-технічний потенціал країни.
- Ступінь розвитку невиробничої сфери економіки.
- Кількість, якість і ступінь раціональності використання корисних копалин.

Експорт розглянемо за допомогою нормативно-правових актів зовнішньоекономічної діяльності. Згідно з Законом України «Про державне регулювання зовнішньоторговельної діяльності» експорт товару розглядається як вивіз товару з митної території України без зобов'язання про зворотне ввезення.

Аналогічне визначення експорту є в Митному кодексі України з уточненням режиму – це митний режим, відповідно до якого товари вивозяться за межі митної території України для вільного обігу без зобов'язання про їх повернення на цю територію та без встановлення умов їх використання за межами митної території України [13].

Академіком Л. І. Абалкіним досліджено економічний потенціал відносно економіки країни, щодо галузей та деяких підприємств. Він дослідив, наскільки економіка здатна до виробництва товарів, послуг, певної продукції, задоволення

суспільних потреб та потреб населення, сприяння вдосконаленню виробництва та споживання. [37].

Спираючись на ці дослідження, деякі вчені мають на меті висунути теорію про те, що виробнича функція є ключовою при ідентифікації економічного потенціалу. [25]. Проте, слід зазначити, що у цьому твердженні акцентується увага на розвитку споживання, задоволення суспільних потреб, а не лише виробництва. Це пов'язано з реалізацією продуктів як на внутрішньому, так і на зовнішніх ринках.

При визначенні експортного потенціалу, думки дослідників розходяться, проте, слід зазначити, що кожен із них досліджує спільні ознаки. Наприклад, дослідники, керуючись професором Азряляном Н. А. визначають експортний потенціал як змогу всієї промисловості, загалом всього виробництва виробляти необхідну кількість конкурентоспроможних товарів для зовнішнього ринку [3].

Науковці М. Сейфуллаєва та В. Капіцина, зазначають, що ресурсно-сировинна база і стан економіки, завдяки яким регіон задовольняє науково-технологічний, промисловий, соціальний і культурний розвиток є рушійною силою експортного потенціалу певного регіону, що дає змогу досягати сталого розвитку виробництва для експорту, покращення рівня життя населення з врахуванням наявних та прогнозованих ринкових умов [27].

Згідно з дослідженням В. Михайловського, експортний потенціал території можна трактувати як основний потенційний ресурс для збільшення ефективності зовнішньоекономічної діяльності в деякій країні. Згідно з його роботою, експортний потенціал території можна визначити як систему як кількісних, так і якісних показників, за якими можна охарактеризувати регіон, щодо його участі на світових товарних ринках та перспективи на збільшення граничної валютної виручки у довгостроковому періоді. В загальному розумінні зовнішньоекономічний потенціал можна визначити як сукупність вироблених товарів та послуг у деякому регіоні та їх реалізація на міжнародній арені, та перспективи

для впровадження природних, трудових, інтелектуальних, технологічних та інших ресурсів ринку міжнародних коопераційних зв'язків. Експортний комплекс регіону, це те чим можна охарактеризувати рівень потенціалу регіону[14].

Інші закордонні автори характеризують експортний потенціал країни(регіону), як фактично наявні ресурси, товари, послуги продукти, які потенційно можливо експортувати[1].

Експортний потенціал підприємства можна ідентифікувати як складову його економічного потенціалу, цілі та задачі цього підприємства мають регулювати його організаційно-технічну структуру, враховуючи вплив чинників, як внутрішніх, так і зовнішніх, що в купі діють для забезпечення сталих продажів із достатньою рентабельністю як на міжнародних, так і внутрішніх ринках [5].

Багато досліджень експортного потенціалу здійснено саме українськими науковцями, характерною ознакою їх праць є те, що визначення цієї категорії, як і закордонні колеги, вони пов'язують за відмінними економічними суб'єктами залежно від галузі чи виду діяльності та території діяльності (країна, регіон), а також за конкурентними перевагами товарів та конкурентоспроможність підприємства, регіону, країни.

На думку Д. Стеценка, експортний потенціал являє собою обсяг благ, для виробництва та продажу за кордон яких, вітчизняна економіка має всі можливості, та спроможність до відтворення власних конкурентних переваг на міжнародних ринках [29].

В дослідженнях Т. Голікової поняття “експортний потенціал” вивчається як фундамент становлення конкурентних переваг регіону або країни, а також економічна база країни, яка включає стратегічні господарчі зони. Іншими словами експортний потенціал можна ідентифікувати як показник оцінки, що диктує положення країни у міждержавному та внутрішньому поділі праці та спеціалізації економіки. [30].

Як зазначив В. Рогачов, експортний потенціал це здатність національної економіки, її секторів, галузей і підприємств виробляти конкурентоспроможності на світовому ринку товари та послуги на основі використання наявних порівняльних національних переваг, що ґрунтуються на досягненнях НТП [26].

Т. Скорнякова стверджує, що експортний потенціал є здатністю учасника економічних відносин до виробництва продукції, що витримає конкуренцію на світовому ринку, здатну здолати діючі експортні бар'єри та бути вигідно експортованою [28].

Т. Гордєєва визначає поняття експортного потенціалу як граничну можливість підприємства за чинного рівня техніко-економічної бази виготовляти конкурентоспроможну продукцію на території держави та реалізувати її на міжнародній арені [32].

Дискримінація експортного потенціалу цілком з'ясовна. Задля розвинених економік названий фактор економічного зростання не є одним з пріоритетних. Пояснюється це тим, що в розвинених країнах рівень якості виробленої продукції досить високий і немає різниці у вимогах до продукції для внутрішнього і світового ринків.

Економічна категорія «експортний потенціал» підприємства в науковій літературі розглядається порівняно недавно-з початку 1990-х рр., коли основним суб'єктом народного господарства, які здійснюють зовнішньоекономічну діяльність, стало окремо взяте промислове підприємство.

Дослідження проблеми розвитку експортного потенціалу проводилися на рівні:

- міжнародної системи відносин;
- відносин України з іншими країнами;
- на рівні регіонів;
- окремих підприємств.

Аналіз характеристик, які даються сьогодні поняттю «експортний потенціал», показує, що сформувалися дві точки зору на дану економічну категорію. Так, згідно з першою, сам потенціал розглядається як здатність до експорту товарів, відповідно до другої експортний потенціал розцінюється як можливість не тільки продажу товарів і послуг, а й як діяльність, спрямована на розвиток міжнародного співробітництва.

Взаємозв'язок чинників конкурентоспроможності економіки країни та та чинників, що впливають на розвиток та становлення експортного потенціалу важко пререоцінити. Задля визначення цих чинників розрізняють внутрішні та зовнішні чинники. Експортний потенціал має двояке походження, оскільки має за основу не тільки національний підхід до ідентифікації можливостей виробництва, а й врахування конкурентних умов світового ринку з приводу продажу вироблених продуктів на експорт. Отже, Серед внутрішніх чинників можна виокремити, перш за все, ресурсно-сировинний потенціал, можливості промислового виробництва і кадрове забезпечення; науковий та інвестиційно-інноваційний потенціал, законодавчу і нормативну базу та діяльність державних установ. Зовнішніми чинниками є чинники ринкової дії – такі як ємність та кон'юнктура ринку і умови конкуренції на ньому та інституціональний чинник як система міжнародних інститутів з координації світових торговельних потоків (рис. 1.1).

У сучасній економічній літературі існують також такі 2 методи оцінки експортного потенціалу: виконується оцінка або безпосередньо його самого, або сукупний потенціал діяльності підприємства, задіяний у зовнішній торгівлі.

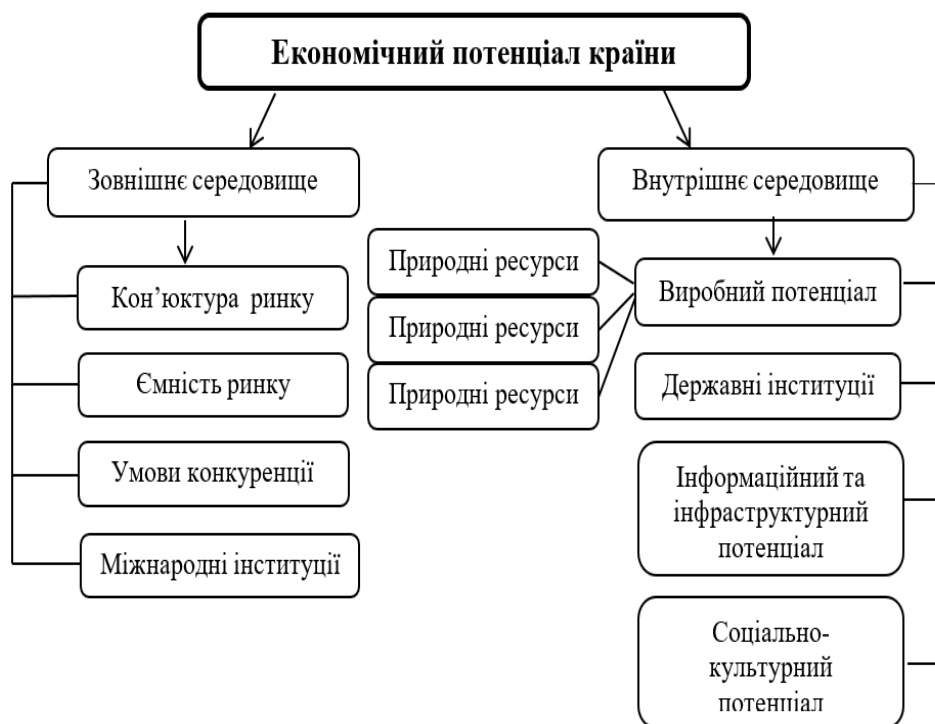

Рис. 1.1. Внутрішні та зовнішні чинники формування і реалізації експортного потенціалу країни

Проте нерідко зазначені поняття ототожнюються або термін «експортний потенціал» ототожнюється до поняття «зовнішньоекономічний потенціал». В цьому випадку з'являється потреба у порівняно більшій участі підприємства у глобальних процесах та міжнародній економічній співпраці. У той же час для визначення чинників зовнішньоекономічної діяльності вирізняють показники, що є притаманними здебільшого для експортного потенціалу. Тобто, спостерігається поєднання двох економічних категорій, які хоча і взаємопов'язані, але все ж потребують окремого дослідження.

Доцільно поняття «потенціал зовнішньоекономічної діяльності» та «експортний потенціал» розмежувати або виділити останнє з потенціалу зовнішньоекономічної діяльності. Це можна обґрунтувати тим, що формування та реалізація експортного потенціалу можуть бути і не пов'язані із зовнішньоекономіч-

ною діяльністю конкретного підприємства. Аналогічної точки зору дотримуються й інші дослідники.

Аналіз існуючих в даний час підходів і проведених досліджень показує, що визначення експортного потенціалу, найбільшою мірою відповідне сучасним поглядам, може бути сформульовано наступним чином: експортний потенціал промислових підприємств – це здатність здійснювати під впливом ендогенних (внутрішніх) і екзогенних (зовнішніх) факторів торговельну діяльність на зовнішньому ринку. У даного визначення є істотний недолік. Обмеження експортного потенціалу тільки діяльністю на зовнішньому ринку призводить до суттєвого спотворення потенційних можливостей підприємства, що пояснюється наступними обставинами:

- реалізація потенційних можливостей підприємства є досить тривалим процесом;
- накопичення потенційних можливостей підприємства – складний процес, який може здійснюватися поступово протягом досить тривалого часу;
- підприємство, виробляючи один і той же продукт, може здійснювати або не здійснювати діяльність на зовнішньому ринку залежно від різних факторів.

Можливим напрямком оцінки експортного потенціалу може стати виявлення меж соціально-економічної системи, здійснює експортну діяльність, в рамках якої функціонує підприємство, і ролі підприємства в експортній діяльності системи. При цьому ланцюжок від розглянутого підприємства до експортера не повинен бути занадто довгим, щоб оцінка експортного потенціалу підприємства мала практичний сенс.

Зі сказаного вище випливає, що поняття «експортний потенціал» може бути визначено у вузькому і широкому сенсі. Так, у вузькому сенсі експортний потенціал промислових підприємств – це справжня або можлива здатність підприємства, яка визначається розвитком сукупності його виробничого, фінансово-

го, кадрового і ринкового потенціалів, здійснювати під впливом ендогенних (внутрішніх) і екзогенних (зовнішніх) факторів діяльність, спрямовану на просування на зовнішній ринок власної продукції або похідної з неї, яка оцінюється в рамках деякої соціально-економічної системи. Визначення експортного потенціалу в широкому сенсі відрізняється від попереднього тим, що в даному випадку експортний потенціал – це здатність виробляти продукцію світового рівня як з точки зору її споживчих властивостей, так і з точки зору її походження. При цьому повинні існувати ринки збуту даної продукції, оскільки, а інакше якість продукції не має сенсу.

Слід зазначити, що для експортного потенціалу українських промислових підприємств більш характерно визначення розглянутого поняття у вузькому сенсі, оскільки здатність виробництва промислової продукції, яка може бути продана на зовнішньому ринку, як правило, реалізується.

Розгляд експортного потенціалу підприємства з урахуванням мікро-, мезо- і макроекономічних цілей передбачає виявлення ролі кожного рівня управління у формуванні стратегії розвитку та використання експортного потенціалу для забезпечення економічної безпеки. Для цього потрібно описати елементи стратегії створення та реалізації експортного потенціалу на різних рівнях управління і визначити порядок побудови стратегії, що складається з таких елементів.

Стратегічні завдання розвитку експортного потенціалу та забезпечення економічної безпеки не обов'язково повинні вирішуватися з використанням однієї і тієї ж стратегії розвитку підприємства. Це вимагає виділення тих областей діяльності, в яких розвиток експортного потенціалу є фактором, що сприяє зростанню рівня економічної безпеки, а також кількісних оцінок впливу зміни експортного потенціалу на рівень економічної безпеки.

Експортний потенціал може бути фактором, що сприяє зростанню рівня економічної безпеки в залежності від характеристик розглянутого підприємства і виробленої продукції.

У цьому аспекті важливими характеристиками підприємства і продукції, що випускається є такі складові, як:

- відповідність якості продукції світовому рівню;
- територіальна розташованість підприємства;
- наявність стійкої системи дослідження ринку і збуту експортної продукції;
- наявність у підприємства відповідних сертифікатів;
- наявність у підприємства відповідних традицій.

В підсумку можна зазначити, що експортний потенціал реалізується у фактичному обсязі зовнішньої торгівлі, в якій проявляються конкурентні переваги національної економіки. Водночас експортний потенціал і зовнішня торгівля є інструментами просування національних інтересів у масштабах світового господарства та індикаторами конкурентоспроможності продукції на світовому ринку.

1.2. Шляхи реалізації експортного потенціалу країни

Для забезпечення конкурентоспроможності національної економіки та розширення світогосподарських зв'язків необхідно формувати і розвивати експортний потенціал країни. Щорічне скорочення сукупного українського експорту вказує на наявність бар'єрів для реалізації потенціалу та забезпечення стабільного зростання продуктивності реальних секторів економіки.

В економічній теорії існують різні підходи до визначення факторів, формують експортний потенціал, і критеріїв, які використовуються при оцінці рівня потенціал. Враховуючи наявність різних рівнів оцінки категорії «експортний потенціал» виділимо дві групи факторів:

1. Зовнішні фактори, до яких слід віднести державне регулювання (стимулювання національного експорту шляхом страхування експортних поставок,

кредитування виробництв, інформаційне забезпечення учасників зовнішньоекономічної діяльності і т. д.), політичний фактор (протекціонізм і наявність спеціальних міжурядових програм), характеристика галузі та внутрішнього ринку, характеристика експортного ринку (кон'юнктура світових товарних ринків), нормативно-правова база (митне та тарифне регулювання, подібність правових і регулюючих норм).

2. Внутрішні фактори, пов'язані з діяльністю фірми: характеристики підприємства (кадровий і науково-технічний потенціалу, досвід міжнародної діяльності, активи, імідж і розмір підприємства), характеристики продукції (ціна, унікальність, гарантійне обслуговування, рівень патентного захисту), стратегія експорту (маркетингова стратегія, ціноутворення), конкурентоспроможність продукції, якість збутової мережі.

Різноманіття фактоів, що формують експортний потенціал, дає змогу його оцінити за допомогою різних підходів. Так, Е. О. Мазілов дослідивши експортний потенціал пропонує застосовувати такі критерії: стан виробничих ресурсів, стан фінансових ресурсів, організацію логістики, якість інформаційних ресурсів, організацію системи маркетингу, стан кадрових ресурсів, питома вага експорту в загальному обсязі реалізації продукції та питома вага продукції, сертифікованої на відповідність міжнародним стандартам [11].

Слід враховувати, що критерії оцінки включають в себе якісні та кількісні показники. Додатково до кількісних показників інші автори відносять рентабельність експортних продажів, частку продукції, що поставляється в країни далекого зарубіжжя, частку інноваційної продукції, ефективність виробництва і конкурентоспроможність виробника [2]. Аналізуючи фактори і критерії, які формують експортний потенціал, можна зробити висновок, що дана категорія передбачає наявність не тільки здатності, але і можливості для просування національної продукції на світові ринки, за наявності умов стимулювання експорту з боку органів державної влади.

До головних умов, які характеризують ефективність застосування експортного потенціалу можна віднести:

- наявність маркетингового аналізу економічного середовища;
- самостійність власників ресурсів, що складають основу потенціалу у прийнятті господарських рішень;
- наявність системи планування, що включає стратегічне та тактичне прогнозування, операційне планування та регулювання процесів використання потенціалу.

Структура експортного потенціалу детально розглянута на рис. 1.2.

Рис.1.2. Структура експортного потенціалу

Сучасні економісти досліджують не тільки в цілому, але й за різноманітними аспектами зовнішньоекономічних зв'язків підприємств.

Як наслідок, експортний потенціал класифікують за такими критеріями:

1. За різновидами товарів:

а) експортний потенціал такого товару, що відповідає попиту експортного продукту;

б) загальний експортний потенціал, що характеризується ресурсами та особливістю їх використання у забезпеченні випуску продукції з властивостями, які би забезпечили їй необхідну конкурентоздатність на зовнішніх ринках.

2. За ринками. Деякий обсяг продукції, який класифікує ступінь привабливості для впровадження експортної торгівлі та задовольняє вимоги та умови кожного з них, реалізовується за допомогою потенціалу міжнародних ринків. Згідно з цією ознакою, можна визначити експортний потенціал за ознакою рівня розвитку країн: розвинуті, з перехідною економікою та країни що розвиваються.

3. За суб'єктами господарювання:

а) експортний потенціал галузі являє собою можливість сукупності підприємств конкретної галузі виготовляти продукцію орієнтовану на експорт необхідного рівня конкурентоспроможності для ефективного позиціонування її на зарубіжних ринках;

б) Сукупна можливість створювати та виробляти конкурентоспроможну продукцію на експорт являє собою експортний потенціал підприємства, «просувати» її на зовнішні ринки, вигідно реалізовувати там товари і забезпечувати необхідний рівень обслуговування. В той же час, аналіз та оцінка експортного потенціалу ставить на меті не лише в отримання різнобічного, впевненого доказу того, що підприємство дійсно володіє можливостями для експорту своїх товарів та послуг, але й винайдення тих позицій та проблем, які стримують та обмежують їх;

в) характеризуючи експортний потенціал країни виокремлюють, перш за все можливість національної економіки виявляти до виявлення конкурентних переваг відповідно до умов ринкового середовища, що постійно змінюється, а подруге виділяють як сукупність потенціалів усіх галузей економіки країни, які характеризуються політикою, націленою на експорт.

Класифікацію експортного потенціалу країни наведено на рис. 1.3.

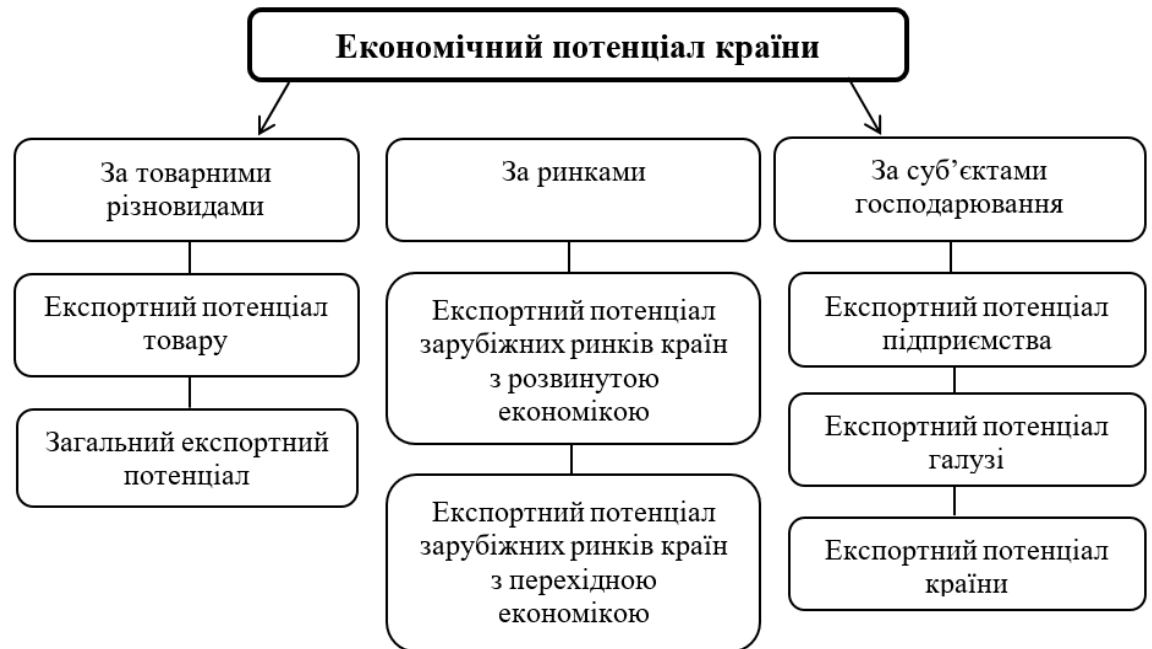

Рис.1.3. Класифікація експортного потенціалу країни

Можна виділити кілька ключових перешкод для його розвитку в Україні і способи з подолання:

1. Адміністративні бар'єри та низька ефективність державної підтримки експортерів. При експорті промислової і високотехнологічної продукції виникають проблеми з митним законодавством, оформленням сертифікатів походження та іншими дозвільними документами. Крім того, підприємства-експортери мають податкове навантаження на рівні країн Заходу, дорогі внутрішні кредитні ресурси і нестабільні економічні і політичні умови, викликані напруженими зовнішньоекономічними відносинами країн.

Для подолання цих проблем слід вводити в практику нові моделі організації роботи представників влади та бізнесу у сфері оформлення та отримання необхідних документів для здійснення експортної діяльності. Одночасно з цим потрібна зміна грошово-кредитної політики в напрямку сприяння економічному зростанню і підвищенню інвестиційної привабливості.

2. Низька конкурентоспроможність продукції українських галузей. Для виходу на зовнішні ринки недостатньо мати товар належної якості з прийнятною ціною. В сучасних умовах паралельно з розвитком високотехнологічної та інноваційної продукції (частка високотехнологічної, інноваційної продукції в загальному обсязі відвантаженої продукції як і раніше в Україні дуже низька в порівнянні із західними) слід приділяти увагу таким конкурентним перевагам як швидка адаптація до змін попиту та пропозиції, розвиток логістичної та маркетингової інфраструктури. Однак, одних старань виробників недостатньо.

Отже, для підвищення рівня конкурентоспроможності вітчизняної продукції необхідний комплексний підхід, що включає створення інформаційного середовища і високотехнологічних виробництв.

3. Управлінська інфантильність. Створення конкурентоспроможного продукту на міжнародному ринку є одним з безлічі елементів реалізації експортного потенціалу країни, галузі або окремо підприємства. Збут продукції на зовнішньому ринку значно відрізняється від збуту на внутрішньому, що обумовлює необхідність застосування великого арсеналу управлінських інструментів міжнародного рівня. Для ефективного впровадження та використання даних інструментів необхідний персонал займається виключно зовнішньоекономічною діяльністю, вивченням ринків, розвитком маркетингових комунікацій та іншими критеріями, що впливають на розвиток експорту підприємства.

Наведені проблемні аспекти, супутні реалізації експортного потенціалу українських галузей і підприємств, не можуть розглядатися окремо, так як адміністративне та державне регулювання безпосередньо впливає на фінансову, логістичну, збутову діяльність фірм, а наявність висококваліфікованого управлінського персоналу, здатного навчатися і використовувати досвід в організації міжнародної діяльності, забезпечує використання інструментів підтримки з боку держави.

Отже, можна виділити такі шляхи реалізації експортного потенціалу [12]:

- збільшення рівня конкурентоспроможності вітчизняних виробників на основі активізації структурного реформування економіки, перш за все експортоорієнтованого сектора;
- Впровадження змін якісного характеру щодо процесу української спеціалізації щодо відносин міжнародного поділу праці. Ці зміни відбуваються за допомогою розробки експортної стратегії та її впровадження, що націлена на збільшення об'єму експорту традиційної вітчизняної продукції та продукції інноваційного характеру, яка відрізняється високою доданою вартістю, та підвищенням надання високотехнологічних послуг;
- перенацілення імпоротної стратегії впровадження заходів до комплексного розв'язання проблем розвитку вітчизняної промисловості та активного імпортозаміщення (обмеження ввезення імпортних товарів при інтенсифікації аналогічного виробництва в Україні);
- розв'язання проблем диспаритету закупівельних та імпортних цін на продукцію аграрного сектора.

1.3. Завдання діагностики реалізації експортного потенціалу України у торговельно-економічних відносинах з КНР

Досліджуючи експортний потенціал за допомогою методологічного підходу, можна зазначити що не існує загальноприйнятої методики для його визначення. В більшості випадків, при дослідженні експортного потенціалу, вчені здійснюють свої праці прогнозованими розробками експорту за галузевою та товарною структурою яким передують аналіз його ретроспективної динаміки, товарної і географічної структури. Це результат неможливості оцінки експортного потенціалу за кількісною ознакою, з причини певної суб'єктивності даного поняття, відсутністю прямої залежності між ринковою позицією країни чи підприємства з одного боку, та потенціалом з іншого. До того ж, промисловий, еконо-

мічний, виробничий чи експортний потенціал не має відповідних аналогів в літературі країн заходу. При дослідженні цієї категорії вчені США та західної Європи використовують такі терміни, як потенційні можливості фірми, можливості експортування тощо.

Поняття «експортний потенціал країни» слід розглядати в якісному і кількісному аспектах. Якісний аспект дає пояснення наступних положень:

- наскільки експорт даної країни забезпечує сталий розвиток в структурі світогосподарських зв'язків;
- наскільки експорт даної країни включений в експортну складову національної економіки, що функціонує на основі регулювання відносин в галузі зовнішньоекономічної діяльності.

Кількісний аспект експортного потенціалу країни характеризує кількість наявних галузевих структур на даній території, здатних виробляти продукцію для збуту на зовнішньому ринку в певний момент. Розкриваючи сутність експортного потенціалу, необхідно позначити стимули, що спонукають країну експортувати сировину і продукцію. Мотиви залучення країн в експортну діяльність визначаються вирішенням наступних проблем:

- збільшення ефективності використання природних ресурсів та переваг територіального поділу праці;
- зменшення рівня безробіття;
- підвищення конкурентоспроможності галузей АПК;
- збільшення припливу інвестицій вітчизняного та іноземного походження;
- поліпшення платіжного балансу;
- поліпшення економічної структури регіону в цілому і поява можливості економічного зростання.

Вирішення перерахованих проблем дозволить підвищити рівень і якість життя населення, створить відповідну інфраструктуру АПК і підвищить загальну привабливість країни.

Деякі методичні підходи, які відображені у наукових роботах, вивчають теоретичні аспекти оцінки потенціалу діяльності економічних суб'єктів на зарубіжному ринку [33]. Ці підходи спираються на твердження, що внутрішню структуру потенціалу визначає склад і співвідношення різних структурних потенціалів.

Експортний потенціал включає в себе такі складові:

- 1) потенціал цільового зарубіжного ринку;
- 2) потенціал внутрішніх ресурсів;
- 3) умови виходу на ринок.

Потенціал внутрішніх ресурсів (ПВР) можна ідентифікувати як функцію від техніко-технологічної бази (ТБ), кваліфікації кадрів (К), методів управління (М), фінансів (Ф), тобто $PBR = f(TB, K, M, \Phi)$.

Експортний потенціал також можна оцінювати не лише за внутрішніми ресурсами, але й за потенціалом цільового зарубіжного ринку, який має відповідати потенційній можливості внутрішніх ресурсів, інакше вихід на цей ринок і діяльність на ньому буде недоцільною, іншими словами:

$$E_{\text{хП}} \rightarrow \text{ПВР} = \text{ПЗР} \quad (1.1)$$

де ПЗР – потенціал цільового зарубіжного ринку.

Умови виходу на ринок (УВР) охоплюють національні умови (НУ) (торговельна політика країни, система підтримки експортного виробництва) та зовнішні (ЗУ) (торговельний режим країни експортування):

$$\text{УВР} = \text{НУ} + \text{ЗУ} \quad (1.2)$$

Ознакою наявності експортного потенціалу підприємства є відповідність потенціалу внутрішніх ресурсів вимогам зарубіжного ринку та сприятливість умов виходу на цільовий зарубіжний ринок, такого:

$$E_{\text{хП}} = f(\text{ПВР}, \text{ПЗР}, \text{УВР}) \text{ за умов, що: } \text{ПВР} = \text{ПЗР} \text{ і } \text{УВР} \rightarrow \max \quad (1.3)$$

де ПВР – потенціал внутрішніх ресурсів; ПЗР – потенціал зарубіжного ринку.

Виділяють такі специфічні засади використання даної моделі:

- дослідження потенціалу внутрішніх ресурсів слід здійснювати лише відносно певного ринку та умов виходу на нього;
- визначення потенціалу відбувається лише за одним товаром чи товарною групою;
- необхідність порівняння за часом оцінки складових потенціалу;
- Досягнення різноманітних варіантів зіставлень ринкових потенціалів із внутрішнім потенціалом суб'єкта.

Враховуючи вищевказане, можна стверджувати, що ця методологія не може застосовуватися для на рівні галузі чи країни, тобто найбільш агрегованих рівнях.

Якщо розглядати експортний потенціал в окремих галузях, необхідно визначити його кількісну оцінку у випадках, коли досліджувані види діяльності засновані на ресурсах, кількість яких обмежена. Наприклад, для визначення експортного потенціалу харчової промисловості на прогностичний період, зазвичай, визначається виходячи з кількості наявних земель сільськогосподарського призначення, а саме площі ріллі. На обсяг та структуру асортименту сільськогосподарського виробництва впливає саме наявність і ефективність ріллі. Модель розрахунку експортного потенціалу харчової промисловості на перспективу має такий вигляд [7]:

$$E_{\text{Пт}} = \text{ПРо} * \text{ПП/т} * E_0 * I_{\text{Et}} * a_0 * I_{\text{at}} * (1+R)/d * S * K_0 * I_{\text{Kt}} \quad (1.4)$$

де E_{Pt} – експортний потенціал харчової промисловості в t -му періоді, млн дол. США; P_{Po} – площа ріллі в базовому періоді, млн га; PP/t – індекс зміни площі ріллі, частка одиниці; E_0 – ефективність використання ріллі в базовому періоді, грн га; IE_t – індекс ефективності використання ріллі, частка одиниці; a_0 – частка продукції сільського господарства, яка була спрямована на переробку в базовому періоді, частка одиниці; I_{at} – індекс зміни частки продукції, що спрямовується на переробку, частка одиниці; R – рівень рентабельності продукції харчової промисловості, частка одиниці; S – курс національної валюти по відношенню до дол. США, дол. США / грн; K_0 – коефіцієнт експортної орієнтації галузі в базовому періоді, частка одиниці; IK_t – індекс зміни експортної орієнтації галузі, частка одиниці.

Виходячи з цільових настанов прогнозу показники PP, IE, I_{at} та IK_t задаються як нормативи. Усі інші показники визначаються за звітними даними або розраховуються.

Серед методологічних підходів, за якими оцінюють експортний потенціал є співвідношення експортної квоти E_x/VBP та чисельності населення (ЧН):

$$E_{xPi} = E_{xi} / VBP_i / ЧН_i \quad (1.5)$$

Вивчаючи роль експорту в економічному розвитку певної країни, зазвичай, експортний потенціал характеризують як комплекс показників, обґрунтування оцінки якого відбувається на основі їх:

- відношення експорту товарів до ВВП і його динаміка за ряд років;
- відношення експорту основних товарів (товарних груп) до ВВП;
- відношення експорту товарів певної галузі (виду економічної діяльності) до обсягу виробництва цієї галузі (виду економічної діяльності);
- відношення частки експорту певного виду продукції до частки світового експорту цієї продукції, що дозволяє визначити рівень спеціалізації країни;

- вартість експорту на душу населення країни.

За допомогою аналізу товарного експорту України, обґрунтованого на вищевказаних показниках, можна охарактеризувати її реалізований експортний потенціал.

Крім того, варто пам'ятати, що для найбільш точної оцінки експортного потенціалу країни необхідно виконати порівняння його основних показників з показниками інших країн, перш за все за показниками країн, що виступають головними торгівельними партнерами.

Висновки до розділу 1

В останні роки управління експортним потенціалом активно здійснювалося на різних рівнях: від рівня окремого підприємства до рівня держави. Це пояснювалося впливом наступних основних факторів: бажанням керуючих органів активізувати інноваційну діяльність. Експортний потенціал може бути фактором, що сприяє зростанню рівня економічної безпеки в залежності від характеристик розглянутого підприємства і виробленої продукції.

Не всі зазначені фактори, що впливають на формування експортного потенціалу країни, можливо оцінити, використовуючи статистичну інформацію. Проведене дослідження наочно продемонструвало об'єктивний дефіцит інформації про здійснення експортної діяльності країни, внаслідок чого ряд показників для оцінки експортного потенціалу визначається експертним шляхом. В умовах ринкової економіки регулярно збирається інформація про експортну діяльність країни, яка виступає важливим фактором, що визначає точну оцінку експортного потенціалу і ефективність прийнятих рішень управлінських рішень на всіх рівнях економіки. Комплексна система збору, обробки та аналізу інформації про експортну діяльність країни повинна базуватися не тільки на поточній статистичній звітності, а й на спеціальних обстеженнях учасників експортної

діяльності та кон'юктурних опитуваннях. При цьому в першу чергу необхідно відзначити значимість статистичної інформації при формуванні зовнішньоекономічної стратегії країни в цілому.

РОЗДІЛ 2. МЕТОДИ ДІАГНОСТИКИ ЕКСПОРТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНИ ТА ЙОГО РЕАЛІЗАЦІЇ У ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИНАХ З КНР

2.1. Аналіз торгової політики КНР в розрізі торгових інструментів

Основа урядової політики Китаю щодо зовнішньої торгівлі полягає в освоєнні загальноприйнятих у міжнародній практиці форм та методів здійснення зовнішньої торгівлі. Стратегічним вектором політики Китаю щодо відкритості зовнішньому світу стала децентралізація системи управління зовнішньоекономічним комплексом, яка здійснювалася за двома напрямками: галузевим та регіональним. У галузевому було створено торговельно-промислові об'єднання, а в рамках регіонального всі провінції, міста центрального підпорядкування та автономні райони, а також відкриті економічні райони отримали різного ступеня автономію щодо здійснення зовнішньої торгівлі [10].

Враховуючи власні інтереси та рекомендації МВФ, СБ та СОТ, китайське керівництво провело низку заходів щодо лібералізації зовнішньої торгівлі. Зокрема, було скасовано експортні субсидії, регулюючий податок на імпорт, зменшено ставки імпортних тарифів і мит. Китайське керівництво розглядає угоди про вільну торгівлю (УВТ) як нову платформу для подальшого втілення політики відкритості на зовнішніх ринках та прискорення внутрішніх реформ. Воно також оцінює УВТ як ефективний інструмент інтеграції до глобальної економіки та важливу складову багатосторонньої торгової системи. Нині Китай має 14 партнерських угод про вільну торгівлю, які охоплюють 31 країну, з яких 8 УВТ уже діють. Решта знаходяться на стадії обговорення та узгодження [42].

Характерною рисою зовнішньої торгівлі Китаю є те, що впродовж усього періоду реформ Китай підтримує позитивне сальдо торговельного балансу. Рік у рік частка Китаю у світовій торгівлі зростає, зростає також частка високотехно-

логічної продукції з більшою доданою вартістю в структурі експорту цієї країни. Зовнішня торгівля є постійним надійним джерелом надходження валюти. Поступово зростає вплив Китаю на формування ціни товарів на світових ринках.

Китай є одним із лідерів світової торгівлі. У 2020 р. КНР досягла найбільших обсягів експорту у світі, та друге місце по об'єму (Якщо розглядати торгівлю між країнами ЄС, то третє). Останнім часом спостерігається динамічний зріст торгівлі товарами в КНР.

За даними 2010-2020 рр., спостерігається щорічне збільшення обсягу експорту з Китаю на 5%, в той час коли на зростання імпорту припадає всього 4% [38]. Сукупний товарний експорт КНР у 2020 р. становив 2,26 трлн дол. США, або 12,77% світового експорту товарів, а вартість товарного імпорту – 1,84 трлн дол. США, або 10,22% світового імпорту товарів. Для порівняння, участь України у світовому експорті товарів становила лише 0,24%, а у світовому імпорті товарів – 0,27%. З огляду на це, для торгівлі України з Китаєм торгівельні умови є несиметричними, розглядаючи різницю в масштабі економічних та торгівельних відносин країн. Серед переважаючих товарів у товарній структурі експорту КНР виділяють промислові товари (93,7% у 2020 р.) [44].

Щодо ситуації в Україні, тут продукція промисловості становить 66,1%, а у товарній структурі експорту на сільськогосподарську продукцію припадає 44% (за даними 2020 р.).

Розглядаючи динаміку економічного співробітництва між Україною та Китаєм, можна зазначити що вона не є стабільною. Наприклад, якщо порівняти обсяги 2019-2020рр. та результати 2016р, можна спостерігати зниження обсягів динаміки зовнішньої торгівлі товарами та послугами в останні роки, тоді як у 2016 р. спостерігалось незначне зростання товарообігу за експорту китайських товарів в Україну (табл. 2.1).

Таблиця 2.1.1

Динаміка зовнішньої торгівлі товарами та послугами між КНР та Україною, млрд дол. США

Напрямок торгівлі	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.
З України до Китаю	1,858	2,760	2,719	2,439	1,892
З Китаю до України	7,924	7,533	5,456	3,898	4,784
Всього товарообіг	9,782	10,294	8,176	6,339	6,676

Джерело: складено автором за даними [17]

За даними таблиці 2.1 можна зробити висновок, що у 2020 р. загальний товарообіг між КНР та Україною становив 6,676 млрд дол. США, у тому числі поставки з України до Китаю оцінено у 1,892 млрд дол. США, поставки з Китаю до України – у 4,784 млрд дол. США. Протягом досліджуваного періоду, можна побачити, що обсяг китайського товарообігу до України є значно більшим, ніж обсяг експортованих українських товарів до КНР. У 2020 р. обсяг поставок китайських товарів в Україну склав 4,688 млрд дол. США, що становить 11,9% від загального обсягу товарного імпорту, який надходить в Україну. Обсяг поставок китайських послуг в Україну в 2020 р. склав 0,096 млрд дол. США, що становить 1,8% від всього обсягу імпорту послуг в Україну. У 2020 р. загальний обсяг товарного експорту з України в Китай склав 1,832 млрд дол. США, що становить 5% від обсягу загального українського товарного експорту. У 2020 р. загальний обсяг українського експорту послуг в Китай становив 0,060 млрд дол. США, що становить 0,6% від загального обсягу українського експорту послуг.

Останнім часом, у торгівельних відносинах між КНР та Україною, можна спостерігати порівняно більший обсяг китайського імпорту. Структура імпорту на 98% складається з торгівлі товарами і на 2%-послугами. [4].

Для України, Китай є другим за обсягом експортованих товарів серед країн світу. До того ж, зовнішньоторговельне сальдо є позитивним для Китаю і негативним для України (табл 2.2).

Таблиця 2.1.2

Динаміка зовнішньої торгівлі України та КНР у 2016-2020 рр.

Роки	Експорт		Імпорт		Сальдо
	тис. дол. США	у % до 2019 р	тис. дол. США	у % до 2019 р	
2016	251762,8	116	11538,4	238,9	240224,4
2017	431655,2	79,3	3307056,7	143,1	-2875401,6
2018	547524,8	126,8	5601545,8	169,4	-5054021,0
2019	1434404,7	262	2734257,1	48,8	-1299852,3
2020	1316550,1	91,8	4700393,5	171,9	-3383843,3

Джерело: складено автором за даними [21]

Згідно с даними табл. 2.2, простежується від'ємне торгівельне сальдо у двосторонніх торгівельних відносинах з КНР. Це має значний негативний вплив на економіку України, так як в даній ситуації витрати країни є більшими ніж прибутки. Негативне зовнішньоторгівельне сальдо у торгівельних відносинах з КНР зобов'язує українських дослідників до пошуку можливостей для збільшення Українського, його подальшої диверсифікації, а також практичної реалізації вже існуючих домовленостей і підготовки пропозицій для започаткування нових проектів.

Провідне місце у структурі експорту на сьогодні займає саме продаж мінеральних продуктів (переважно залізовмісні руди), їх питома вага становить майже 60%. До ключових продуктів, які експортує Україна до КНР, які з роками постійно збільшуються в обсязі, варто відзначити: хімічну продукцію (здебіль-

шого органічної хімії), частка якої становить 14,5%, машини, устаткування і механізми (переважно двигуни турбореактивні), частка яких становить 11,2%.

Неблагородні метали, та похідні товари з них-це товари, які також займають провідне місце в українському експорті до КНР, які ще у 2018 р. посідали перше місце. Проте їх питома вага помітно зменшилася з 54,3% до 5,5%. Варто зазначити також значні обсяги поставок соняшникової олії, які здійснюються до КНР з березня 2019 р. Їхня частка від менше ніж 0,1% у 2018 р. зросла до 3,7%, за даними 2020 р. (рис. 2.1).

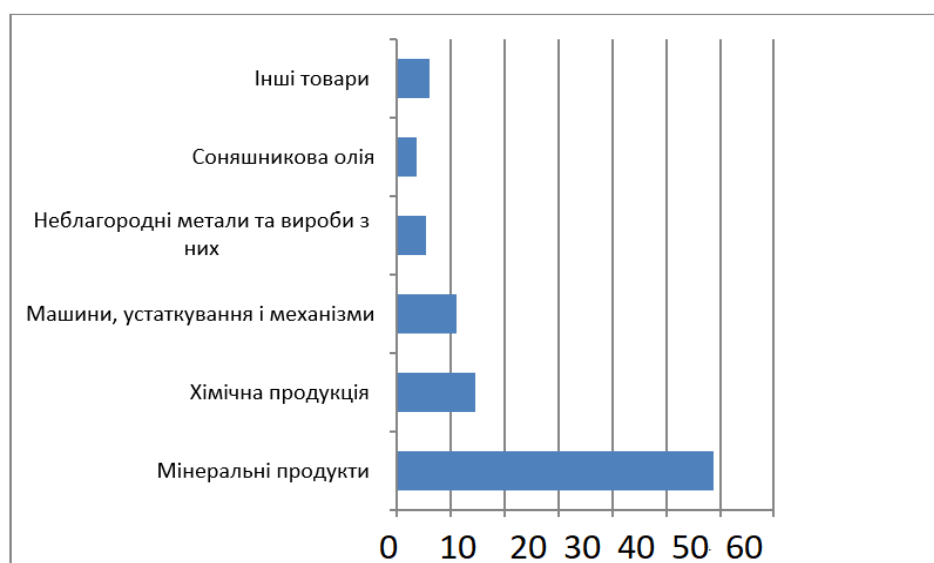

Рис. 2.1. Товарна структура українського експорту до Китаю у 2020 р., % [21]

Отже, український експорт до КНР має здебільшого сировинний характер. Однією з головних причин такого становища є орієнтація китайського ринку на самозабезпечення та протекціоніська політика до внутрішніх виробників, відповідно скорочується кількість галузей, в яких, з огляду на відсутність китайських аналогів, наявним був би значний імпорт, другою причиною є недостатня інтеграція вітчизняного бізнесу до КНР і відсутність його системної з боку України.

Розглядаючи структуру імпорتنих поставок з КНР, видно, що країна залишається стабільним партнером для України у поставках своєї продукції машино- та приладобудівної галузей (до 30% загальних поставок), товарів широкого вжитку, хімічної промисловості, зокрема поставки побутової електротехніки, пластмаси, виробів з каміння та інше (рис. 2.2).

Рис. 2.2. Товарна структура українського імпорту з Китаю у 2020 р., % [21]

Таким чином, досліджуючи чинний стан та перспективи розвитку торгівлі між Китайською народною республікою та Україною, можемо спостерігати збільшення ділової активності, і, щонайменше, досягнення обсягів, що відповідали б докризовому періоду, що є вже досить значущим результатом, більше того, спостерігається тенденція до покрокової оптимізації товарної номенклатури, перш за все, українського експорту.

Торговельна політика країни реалізується за допомогою тарифних і нетарифних інструментів. Митний тариф Китаю складається зі ставок РНС, договір-

них тарифних ставок, спеціального пільгового тарифу, загальних тарифних ставок, ставок тарифної квоти та тимчасових мит. Мита для країн з режимом найбільшого сприяння є найпоширенішими. Середній митний тариф у Китаї впродовж 2016-2020 рр. залишився майже незмінним і у 2020 р. становив 9,5% на усі товари, 14,8% – на сільськогосподарські товари і 8,6% – на не сільськогосподарські товари [17].

Зменшення ставки ввізного мита на 6 товарних позицій за режимом найбільшого сприяння. Щодо ринку ІТ-продукції, яка охоплює дев'ять товарних позицій, митна перевірка не відмінюється, а ставка ввізного мита не змінюється. У відношенні 45 товарних позицій з 8 категорій застосовується квотування імпорту; ставка мита залишається без змін. Наприклад, при митному оформленні бавовни існує встановлена кількість товару, при перевищенні цієї кількості може застосовуватися змінне мито. При імпорті в межах встановленої квоти деяких добрив (карбаміду, композитних добрив, діафоній фосфату) застосовується тимчасовий митний збір у розмірі 1%. До 55 товарних позицій зберігається дія питомого і змішаного мита; ставка ввізного мита залишається без змін [19].

На підставі торговельних угод або угод про митні преференції, укладених КНР з іншими державами (територіями), застосовується договірні ставки мита.

Станом на 25.05.2019 р. діяли 12 обмежувальних заходів щодо імпорту в Україну товарів, походженням з Китайської Народної Республіки, а саме: 6 спеціальних заходів (не залежно до країни походження товару) стосовно труб сталевих безшовних обсадних і насосно-компресорних; кулькових підшипників; полотна трикотажного; тканини бавовняної; ламп газорозрядних; руберойду [17]

На даний момент ведеться 2 антидемпінгових розслідування стосовно шприців; полотна ворсового та полотна махрового, а також товари походженням з КНР можуть підпадати під дію 2 спеціальних розслідувань стосовно імпорту

рту в Україну товарів не залежно від країни походження – сірників та хлору рідкого.

Генеральна ставка тарифу за режимом найбільшого сприяння (РНС) у 2020 році залишається на рівні 9,8%, як і в попередніх 2018-2019 роках. Середня ставка ввізного мита на імпорт товарів сільського господарства залишається без змін на рівні 15,2%, як і середня ставка ввізного мита на імпорт промислової продукції (8,9%). Після цих знижень митних тарифів КНР, в основному, виконала свої зобов'язання щодо зменшення рівня генеральної ставки ввізного мита з 15,3% при вступі до СОТ до нинішнього рівня 9,8%. Щодо імпорту 619 товарних позицій наразі застосовується тимчасове ввізне мито. З метою стимулювання та розвитку взаємовигідного торговельно-економічного співробітництва з іноземними країнами та регіонами протягом 2021 року уряд КНР продовжуватиме надання преференційних договірних та пільгових ставок ввізного мита у порівнянні з ставкою за РНС [17].

Починаючи з 2016 року імпорт китайських товарів до України збільшується як абсолютно, так і відносно. У вартісних одиницях у 2018 р. він перебував у межах 13%, а у фізичних одиницях є значно більшим, оскільки китайський імпорт відрізняється відносною дешевизною. Науковці прогнозують його подальше зростання, чому допомагає і сприяє експансії в політиці уряду КНР, наприклад «Один пояс, один шлях».

Структуру китайського імпорту відрізняє велика частка промисловості, високотехнологічних товарів зі значною питомою вагою доданої вартості. Крім того, велике значення має наявність такого структурного елемента імпорту як товари кінцевого споживання, в тому числі товари всесвітньовідомих брендів. Особливо відрізняється своєю шириною асортименту промисловий експорт Китаю. Китайські промислові товари присутні практично в кожній чотиризначній товарній групі за УКТЗЕД. Найбільші обсяги імпорту припадають на телекомунікаційне обладнання (особливо мобільні телефони); електронні вироби

(комп'ютери); товари легкої промисловості (іграшки, взуття); чорні метали (плакований прокат з вуглецевої сталі).

На щастя українських виробників, уряд КНР не проводить обмежувальних заходів та не впроваджує розслідувань щодо українських товарів на даному етапі співпраці. Але є 4 антидемпінгових заходи стосовно виробів, виготовлені з чорних металів, без електричної ізоляції (за винятком виробів з корозійностійкої (нержавіючої) сталі та виробів для цивільної авіації; ламп розжарювання електричні; побутової холодильна та морозильної техніки; молочної кислоти.

У табл. 2.3 представлені антидемпінгові, антисубсидійні та спеціальні розслідування, які проводяться щодо імпорту товарів в Україну.

Таблиця 2.3

Антидемпінгові, антисубсидійні та спеціальні розслідування, які проводяться щодо імпорту товарів в Україну [17]

№ п/п	Товар	Дата порушення розслідування	Орієнтовна дата завершення розслідування
АНТИДЕМПІНГОВІ РОЗСЛІДУВАННЯ			
Китайська Народна Республіка			
1.	Шприци	07.2019	07.2020
Королівство Іспанія			
2.	Шприци	07.2019	07.2020
Федеративна Республіка Німеччина			
3.	Шприци	07.2019	07.2020

Продовження табл. 2.3

Сполучене Королівство Великобританії та Північної Ірландії			
4.	Шприци	07.2019	07.2020
Сполучені Штати Америки			
5.	Половини та чвертини курей свійських, ніжки та їх частини	03.2020	03.2021
Федеративна Республіка Бразилія			
6.	Половини та чвертини курей свійських, ніжки та їх частини	03.2020	03.2021
СПЕЦІАЛЬНІ РОЗСЛІДУВАННЯ			
Незалежно від країни походження			
1.	Сірники	12.2020	08.2021
2.	Хлор рідкий	03.2021	12.2020

Посиленню міжнародних позицій і розширенню китайської економічної зони впливу чимало сприяла небувала зовнішньополітична активність голови КНР Сі Цзіньпіна, який відвідав з державними візитами Європу, Південну Корею, Монголію, країни Середньої Азії, Індію, Бразилію, Австралію і Нову Зеландію, а також провів переговори з лідерами країн у рамках провідних міжнародних організацій («Великої двадцятки», ШОС, БРІКС, АСЕАН, АТЕС). Офіційний Пекін ефективно використовував чинник головування в АТЕС для зниження загального рівня геополітичної напруги в регіоні шляхом досягнення домовленостей з США про створення «механізмів оповіщення» (про проведення великих військових маневрів) і «правил поведінки» (при зустрічі військових суден на морі або в повітрі). Крім того, сторони досягли прориву в питанні скорочення

викидів парникових газів [17]. Також США погодилися зняти ряд істотних обмежень на торгівлю з Китаєм в області високих технологій і спростити візову політику для китайських бізнесменів, туристів і студентів. Китайська сторона отримала істотний економіко-технологічний ефект від укладення китайсько-американського договору про зниження тарифів на цілу низку технологічних продуктів (напівпровідників, медичного устаткування, систем і пристроїв GPS).

Серед перспективних напрямів для вітчизняного експорту вирізняють товари тваринного походження і переробну промисловість сільського господарства. Науковці зазначають необхідність впровадження стратегії торговельної політики України у торгівлі з Китаєм, а саме перехід до експорту аграрних та сільськогосподарських продуктів зі збільшенням доданої вартості, насамперед солону і готових харчових продуктів з борошна і круп та соєвої олії. Разом з підвищенням добробуту населення в Китаї спостерігається збільшується споживання молочних продуктів, саме тому для вітчизняних виробників, яким пощастило отримати дозвіл на експорт молочної продукції в Китай, мають непогані перспективи. Також, серед перспективних галузей вирізняють птахівництво, а саме експорт м'яса птиці та яєць. Розвиток експорту промислової сировини визначатиметься попитом китайських металургійних потужностей на руди та концентрати залізни [17]. Динамічно зростає експорт вітчизняних турбореактивних двигунів, електричних двигунів та генераторів, напівпровідникових приладів, електричних трансформаторів, приладів та апаратів оптичних, фотографічних, медичних до Китаю, тому, хоча китайський імпорт у цих товарних групах перевищує вітчизняний експорт у Китай, український виробник знайшов свою перспективну нішу на китайському ринку.

Відмінною для китайського уряду є тенденція до забезпечення потужного державного регулювання економіки, а саме у сфері зовнішньої торгівлі. Держава, запроваджуючи державне регулювання, що націлене на реформування зовнішньої торгівлі, основною метою якого є ефективне використання зовніш-

ніх чинників, в першу чергу експорту і імпорту. Такі чинники як експорт та імпорт розглядаються як засоби до швидкого вдосконалення країни.

Положення про управління зовнішньоторговельною діяльністю КНР була висловлена в концепції про Регулювання імпорту і експорту товарів в КНР разом з підготовкою до КНР до об'єднання СОТ і відображало деякі домовленості, до підписання яких дійшли після тривалих перемовин з цим інтеграційним об'єднанням [17].

Дана концепція припускала адміністративну стандартизацію імпорту і експорту товарів, заходи щодо упорядкування імпорту та експорту товарів і забезпечення стійкого зовнішньоторгівельного обороту. розвитку зовнішньої торгівлі. В даному Дане положенні визначає органи управління, між якими визначаються повноваження [38]. Згідно з третьою статтею, управління експортним та імпортним оборотом здійснюється. Тобто, держава залишається основним контролером зовнішньої торгівлі, навіть після до СОТ. При здійсненні своєї регулюючої функції, держава займається впровадженням норм, що сприяють експортно-імпортним операціям, завдяки яким, економіка КНР мала можливість лінійно розвиватися, не перетворюючись у хаос. Контроль з боку держави за стрімко зростаючою економікою є важливою частиною політики уряду на сучасному етапі.

Будь-яка країна світу, при впровадженні зовнішньо-торгівельної політики, ставить за мету забезпечення виходу на нові ринки й розширення присутності на вже існуючих. Для досягнення цієї цілі, країни нерідко видають субсидії для впровадження виробничої діяльності в неприбуткових секторах економіки. Така політика держави призвела до численних спорів з боку різних країн світу. Як приклад такої поведінки можна привести торгівельну війну між Китайською народною республікою та США. Стратегія КНР щодо експорту є яскравим прикладом доцільності субсидіювання виробництва з боку країни, для досягнення міжнародного лідерства у торгівлі. У 2017 році Китай проголосив стратегію

«Made in China» [17]. Метою даної стратегії-завоювання міжнародних ринків китайською продукцією. Для підтримки цих заходів, протягом 2020 року Китай планує витратити \$1 трлн у вигляді податкових пільг, демпінгової вартості окремих компонентів товарів, безкоштовного палива чи дешевої електроенергії для масового виробництва. Окрім важкої промисловості, виробництва товарів широкого вжитку та інших галузей, уряд КНР заохочує мільярдними вливаннями навіть розробників технологій розпізнавання облич. Останнім часом, серед Українських урядовців простежується планування угоди щодо зони вільної торгівлі між китайською та українською сторонами, це означає, що науковцям необхідно використовувати виважений підхід. Якщо розглядати географію України, можна зробити висновок, що Україну оточує велика кількість інших сусідів, окрім Китаю, які так само як і далекосхідні колеги надають субсидії для забезпечення експорту задля збільшення впливу на ринок України

Продовжується застосування спеціальних преференційних ставок ввізного мита на товари походження з 41 найменш розвиненої (за класифікацією ООН) країни світу (зокрема з найменш розвинутих країн Африки (31), Південно-Східної Азії (4) та ще 6 найменш розвинутих країн і навіть з Афганістану), на підставі торговельних угод і угод про митні преференції, укладених КНР з іншими державами (територіями), а також рішень Державної ради КНР [43].

Згідно з «Графіком тарифних зборів» у 2021 році Ставки ввізного мита мають залишатися без змін. Також залишається без змін застосування особливо-го експортного та тимчасового мита стосовно 329 товарних позицій. Крім того, незмінною залишається сфера застосування стягнення мита при експорті товарів, на які поширювалось експортне мито до 1 січня 2021 року.

Національну гармонізовану систему опису і кодування товарів доповнено 55 товарними позиціями, що збільшило їх кількість до 7923 (минулого року додано 300 нових товарних позицій).

У 1995 році під час Уругвайського раунду переговорів було створено Світову організацію торгівлі (СОТ), яка стала наступником Генеральної угоди з тарифів та торгівлі (ГАТТ). СОТ контролює виконання угод та домовленостей, які регулюють питання міжнародної торгівлі, а також відповідає за проведення багатосторонніх торговельних переговорів і консультацій між країнами-членами з питань лібералізації торгівлі та врегулювання торговельних суперечок [17].

СОТ регулює багато значущих питань, що стосуються торгівлі, одне з яких стосується правил застосування санітарних та фітосанітарних норм. Ці правила було визначено під час Уругвайського раунду переговорів в Угоді СОТ про застосування санітарних та фітосанітарних заходів (СФЗ). Питання щодо використання окремих СФЗ розглядають на міністерських конференціях СОТ, а також під час роботи Комітету СОТ з питань СФЗ.

Досліджуючи торговельну політику країни, обов'язково слід досліджувати сферу послуг, оскільки сфера послуг за характером та розподілом даної сери можна дослідити торговельну політику країни, хоча сфера послуг займає незначну частину зовнішньоторговельного обороту Китаю. Аналізуючи експорт послуг, можна зазначити, що пріоритетними напрямками є туристичні послуги, на які припадає майже половина експорту послуг (40%), а також транспортні послуги (14%).

Також китайський експорт послуг переважно представлений наданням комп'ютерних та інформаційних послуг (10%), будівництвом (6%) та різноманітними фінансовими (15%) і консалтинговими (8%) послугами [18].

Досліджуючи динамічну структуру експорту, можна помітити зниження об'єму послуг транспорту, та підвищення показників надання туристичних послуг. В той же час тенденція динаміки є такою самою як експорт послуг, що характеризується збільшенням споживання туристичних послуг та зменшенням обсягу транспортних послуг.

При дослідженні структури та динаміки імпорту послуг в КНР, можна зробити висновок, що основу імпорту послуг становлять туристичні витрати (63%), транспортні послуги (16%), фінансові послуги та консалтинг (8% і 6% відповідно).

2.2. Участь КНР у формуванні міжнародної або регіональної торгової політики

Роль Китайської Народної Республіки у світовій торгівлі важко пререоцінити, адже ця країна виступає основним торговим партнером провідних економік світу. Зазнавши реформ та відкриття економіки, Китайська народна республіка підтримує зростання впродовж 30 років з середньорічним темпом економічного зростання близько 10% [20]. За словами багатьох дослідників, Китай має ключове місце у світовій економіці, як на середньостоківій, так і довгостроковій перспективі [39]. Вивчення позицій Китаю у рейтингах країн світу, наглядно видно, що країна значно випереджає інші країни, програючи позиції лише Сполученим Штатам Америки. Так, КНР посідає друге місце у світі за обсягом ВВП, який складає 10,3 трлн дол. США у 2019 р. та 11,2 трлн дол. США у 2020 р. [40].

У Міжнародному валютному фонді (МВФ) Китай володіє 4% спеціальних прав з 3,81% голосів, посідаючи шосте місце у світі після США (17,68% та 16,74% відповідно), Японії (6,56% та 6,23%), Німеччини (6,12% та 5,81%), Великої Британії та Франції (4,51% та 4,29%). Рішення МВФ від 30.11.2015 р. про надання юаню статусу резервної валюти збільшує вагу Китаю у світовій фінансовій системі [39].

Більше 12% світового експорту забезпечує саме Китайська Народна Республіка, а це більше, ніж у будь-якої іншої країні світу [21]. Також китай забез-

печує 2/3 азійського імпорту проміжних товарів, 25% експорту капіталу і товарів з Японії і Кореї та майже половина регіонального експорту проміжних товарів [22]. Крім того, Китай, завдяки торгівлі з розвиненими країнами, зміг розширити своє позитивне сальдо торгового балансу. Стрімке зростання експорту було забезпечене продажем дешевих товарів у малорозвинених країнах світу. За даними Goldman Sachs Group, до кінця десятиліття торговий обіг країн ЄС з Китаєм виявиться більшим, ніж торгові обороти в межах інтеграційного угруповання [18]. Як приклад, останнім часом для такої провідної європейської країни як Німеччина, Китай став найважливішим торговим партнером [17].

Найбільше товарів з Китаю експортується до країн Європейського Союзу (17% від сукупного експорту), з іншого боку, у 2020 році Китай є другим експортним ринком для ЄС (8%). Крім того, слід зазначити, що через прохання ЄС зменшити рівень позитивного сальдо китайських товарів у торгівлі між сторонами, Китай погодився до співпраці для досягнення цієї мети [18]. В рейтингу за легкістю ведення бізнесу у 2020 р. Китай посів 78 щабель, за даними Світового банку, у порівнянні з 2019 р. спостерігається поліпшення цього показника на 2 позиції. Одними з основних позицій, які поліпшилися в країні є створення підприємств та отримання кредитів. Особливої уваги заслуговує останній показник, адже зростання склало +16 позицій. Інші показники мають погіршення у порівнянні з попереднім роком. Незмінними залишилися реєстрація власності та дозвіл неплатоспроможності [39].

Протягом останніх років, Китай виступає як нетто-експортером машин, устаткування й високотехнологічних товарів. Відбувається зниження частки в експорті традиційних товарів, які раніше формували профіль країни – іграшок (1,6%), виробів з текстилю та трикотажу (8,5%), харчових продуктів (2,8%). Промислове обладнання в експортній машинобудівній номенклатурі вагоме посідає значуще місце, вартість поставок якого за кордон зростає високими темпами [17].

Досліджуючи імпорتنу номенклатуру КНР, можна відзначити, що 43% припадає на машини й устаткування, 17% – на вуглеводневе паливо, 10% – хімічні товари, 7,3% – руди металів, 4% – кольорові метали, 1,5% – чорні метали, на інші позиції припадає менше за 1%. У значних обсягах Китай імпортує глинозем, руду, залізу, марганцеві, мідні, хромові та інші метали. Незважаючи на те, що КНР є найбільшим світовим сільськогосподарським виробником, країна продовжує ввозити у великих кількостях агропродовольчу продукцію, зокрема напої, тютюн, пшеницю, пшеничне борошно, сою, кукурудзу, рис та харчові рослини олії. Значна частка машинобудування, передусім автомобілів, переважно вантажних і комерційних.

Іноземний капітал потужно впливає на розвиток міжнародної торгівлі Китаю. До основних інвесторів можна віднести Гонконг, Японію, Сінгапур, Тайвань, США, Республіку Корею, Німеччину, Голландію, Велику Британію, Швейцарію, на них припадає 91% всіх ПІІ. Значна частка інвестицій здійснюється силами китайської діаспори. Спостерігається тенденція до вивезення за кордон китайського капіталу та інвестування у інфраструктуру інших країн.

Значні зміни спостерігаються у географічній структурі зовнішньої торгівлі Китаю, першість належить торговельно-економічній співпраці з Азією, при тому, що частка традиційного партнера – Японії – знизилася. Також збільшується участь КНР на ринках африканських та латиноамериканських країн. Серед імпортерів провідна роль належить ЄС та АСЕАН, зокрема лідерами є Японія, Республіка Корея, США, Тайвань. Китай часто є кінцевою ланкою у вартісних ланцюжках з країнами Південно-Східної Азії, що обумовлює стійке зростання цих країн в торговельному обороті Китаю [20].

У табл. 2.4 представлено середні рівні тарифного захисту України і Китаю. Середній зв'язаний тариф (рівень, на якому країни при вступі до СОТ зобов'язалися «зв'язати» свої тарифи згідно з графіком тарифних скорочень) становить 5,9% для України і 10% для Китаю. Іншими словами, в той час коли

обидві країни вже виконали свої зобов'язання стосовно скорочення тарифів, рівень тарифного захисту Китаю значно перевищує рівень тарифного захисту України.

Таблиця 2.4

Середній рівень тарифного захисту ринків України і Китаю [16, с. 130]

Показник	Загальний		С/г товари		Не с/г товари	
	Україна	Китай	Україна	Китай	Україна	Китай
Середній зв'язаний тариф, %	5,9	10,0	11,0	15,7	5,0	9,1
Середній тариф режиму найбільшого сприяння (2020 р.), %	4,5	9,8	9,2	15,6	3,7	8,8
Середній зважений тариф (2019 р.), %	2,9	5,2	5,4	11,8	2,7	4,6
Тарифні квоти на сільськогосподарські товари, % тарифних ліній			0,0	4,5		

Середній зв'язаний тариф України з сільськогосподарських товарів становить 11%, а Китаю – 15,7%. Значно більшою є різниця середніх зв'язаних тарифів України і Китаю з несільськогосподарських товарів – 5,0 і 9,1% відповідно. Ринок сільськогосподарських товарів Китаю захищений тарифними квотами, які встановлені на 4,5% тарифних ліній сільськогосподарських товарів. Україна ж має тільки одну тарифну квоту на імпорт цукру-сирцю з тростини обсягом 267,8 тис. т за ставкою імпортного мита 2% у межах квоти.

Китай у 2020 р. застосовував тарифні квоти до 47 тарифних ліній, зокрема у групі «10: Зернові культури» на пшеницю і суміш пшениця та жита (меслін), кукурудзу, рис; у групі «11: Продукція борошномельно-круп'яної промисловості; солод; крохмалі; інулін; пшенична клейковина» до борошна із зерна інших

зернових культур, крім пшеничного або із суміші пшениці та жита (месліну), та круп, крупки та гранули із зерна зернових культур; у групі «17: Цукор і кондитерські вироби з цукру» до цукру з цукрової тростини або з цукрових буряків; у групі «31: Мінеральні або хімічні добрива»; «51: Вовна, піддана кардо- або гребенечесанню» і «52: Бавовна». Всі тарифи в межах квот адвалерні. У більшості випадків поза квотами застосовуються зв'язані тарифи [17].

Середні зважені (на обсяги торгівлі) тарифи у 2020 р. в Україні становили 2,9%, а в Китаї – 5,2%. Особливо значною у 2020 р. була різниця у середніх зважених тарифах на сільськогосподарські товари – 5,4% в Україні та 11,8% у Китаї. Середні зважені тарифи на несільськогосподарські товари в 2020 р. у Китаї також були вищими – 4,6% проти 2,7% в Україні. Таким чином, наведені у табл. 2.2 дані демонструють, що рівні тарифного захисту України та Китаю є несиметричними.

Дослідження порівняльного аналізу режимів України та Китайської Народної Республіки однозначно вказує на їх нерівність між собою, що створює нерівні умови у перехресній торгівлі, що є більш сприятливими для КНР. Отже можна стверджувати, що для України впровадження взаємної лібералізації є необхідним та вигідним кроком. Хоча, через особливості митного нетарифного регулювання Китаю, переваги лібералізації митних тарифів з боку Китаю зводяться нанівець.

За 2020 рік обсяги торгівлі товарами та послугами склали \$0 млрд 100,62 млн дол. США та зросли в порівнянні з 2019 роком на 27,4%. При цьому експорт з України до Китаю склав 2 млрд 303,28 млн дол. США та зріс на 9,1%, імпорт китайських товарів та послуг в Україну 7 млрд 797,34 млн дол. США та збільшився на 34,1%. Негативне сальдо для України за цей період склало 5 млрд 494,06 млн дол. США.

За 3 місяці 2021 року обсяги торгівлі товарами та послугами склали 2 млрд 740,33 млн дол. США та зросли в порівнянні з 3 місяцями 2019 року на

34,6%. В цей час експорт з України до Китаю склав 666,33 млн дол. США та зріс на 62,7%, імпорт китайських товарів та послуг в Україну склав 2 млрд 74 млн дол. США та збільшився на 27,5%. Негативне сальдо для України за цей період склало 1 млрд 407,67 млн дол. США [16, с. 131].

За 2020 рік двосторонній товарообіг склав 9 млрд 808,51 млн дол. США та зріс на 27,6%. В цей час експорт товарів з України до Китаю склав 2 млрд 200,15 млн дол. США та зріс на 7,9%, імпорт китайських товарів в Україну склав 7 млрд 608,36 млн дол. США та зріс на 34,7%. Негативне сальдо для України за цей період склало 5 млрд 408,21 млн дол. США.

За 3 місяці 2021 року двосторонній товарообіг склав 2 млрд 643,39 млн дол. США та зріс на 35,1%. В цей час експорт товарів з України до Китаю склав 640,35 млн дол. США та зріс на 65,3%, імпорт китайських товарів в Україну склав 2 млрд 3,04 млн дол. США та зріс на 27,6%. Негативне сальдо для України за цей період склало 1 млрд 362,69 млн дол. США [17].

У 2020 році в структурі українського експорту до Китаю домінували такі поставки: руди, шлаків і золи – 29,7% (обсяг поставок зменшився на 11% і становив 652,62 млн дол. США); зернових культур – 25,1% (зріс на 23,5% і 552,24 млн дол. США); жирів та олії тваринного або рослинного походження – 19,4% (скоротився на 16,6% і 426,06 млн дол. США); реакторів ядерних, котлів, машин – 9 % (зріс на 22,7% і 197,47 млн дол. США); залишків і відходів харчової промисловості – 6,5 % (зріс в 30,6 рази й 142,4 млн дол. США); деревини і виробів з деревини – 3,9% (зріс в 2,4 рази й 85,12 млн дол. США); електричних машин – 1% (зменшився на 42,5% й 22,96 млн дол. США); продукції борошномельно-круп'яної промисловості – 0,8% (зменшився на 20,2% і 18,64 млн дол. США); молока та молочної продукції, яєць птиці; натурального меду – 0,8% (зріс на 42,3% і 16,73 млн дол. США).

За 3 місяці 2021 року в структурі українського експорту до Китаю домінували поставки: зернових культур – 37,8% (обсяг поставок зріс в 2,1 рази і стано-

вив 242,24 млн дол. США); руди, шлаків і золи – 23,3% (зріс на 29% і 149,02 млн дол. США); жирів та олії тваринного або рослинного походження – 17,9% (зріс в 2,2 рази і \$114,41 млн); залишків і відходів харчової промисловості – 5,7% (зріс в 4,4 рази і 36,62 млн дол. США); реакторів ядерних, котлів, машин – 4,7% (зменшився на 30,6% і 30,23 млн дол. США); деревини і виробів з деревини – 4,1% (зріс на 69,7% і 26,33 млн дол. США); чорних металів – 3,1% (зріс в 30,1 рази і 19,59 млн дол. США); електричних машин – 0,7% (зменшився на 31,1% і 4,36 млн дол. США); продукції борошномельно-круп'яної промисловості – 0,6% (зменшився на 55,1% і 3,56 млн дол. США); молока та молочної продукції, яєць птиці; натурального меду – 0,5% (зріс на 30,8% і 2,94 млн дол. США).

У 2020 році обсяг торгівлі послугами склав 295,01 млн дол. США та зріс в порівнянні з 2019 роком на 22,7%, при цьому експорт послуг з України до Китаю склав 106,03 млн дол. США та зріс на 40,6%, імпорт китайських послуг в Україну склав 188,98 млн дол. США та зріс на 14,5%. Негативне сальдо для України за цей період склало 82,95 млн дол. США [20].

У структурі українського експорту послуг до Китаю домінували:

- транспортні послуги 49,2% (52,16 млн дол. США), обсяг зріс на 55,9%;
- ділові послуги 36,5% (38,71 млн дол. США), зріс на 81,1%;
- послуги, пов'язані з подорожами 5,7% (6,01 млн дол. США), зріс на 20%.

У структурі імпорту послуг з Китаю домінували:

- послуги, пов'язані з фінансовою діяльністю 49,9% (\$94,24 млн), обсяг зріс на 9,1%;
- ділові послуги 14,4% (27,15 млн дол. США), зріс у 5,8 рази;
- транспортні послуги 13,1% (24,8 млн дол. США), зріс на 28,4% [17].

За 3 місяці 2021 року обсяг торгівлі послугами склав \$97,32 млн та зріс в порівнянні з 3 місяцями 2020 року на 23,2%, при цьому експорт послуг з Украї-

ни до Китаю склав \$26,36 млн та зріс на 17,8%, імпорт китайських послуг в Україну склав \$70,96 млн та зріс на 25,3%. Негативне сальдо для України за цей період склало \$44,6 млн.

У структурі українського експорту послуг до Китаю домінували:

- ділові послуги 49,5% (13,06 млн дол. США), обсяг зріс на 21,4%;
- транспортні послуги 40% (10,54 млн дол. США), зріс на 18,4%;
- послуги, пов'язані з подорожами 4,5% (1,19 дол. США), зріс на 8,4%.

У структурі імпорту послуг з Китаю домінували:

- послуги, пов'язані з фінансовою діяльністю 65,3% (46,34 млн дол. США), обсяг зріс на 1,5%;
- ділові послуги 10,7% (7,56 млн дол. США), зріс у 2,8 рази;
- транспортні послуги 10,4% (7,36 млн дол. США), зріс у 2 рази [19].

Станом на 32.12.2020 в економіку України залучено 17,94 млн. дол. США інвестицій з Китаю (з початку року цей показник збільшився на 0,16 млн дол. США). Найбільший обсяг інвестицій спрямовано до підприємств у сфері сільськогосподарського, лісового та рибного господарства – 37,2%, промисловості – 27%, оптової та роздрібною торгівлі; ремонту автотранспортних засобів і мотоциклів – 9,8%.

Підсумовуючи вищесказане, можна стверджувати, для торгівельних партнерів КНР, а саме їх доходів та стану виробництва, зростання Китайської Народної Республіки, як провідної торгової нації має безпосередні наслідки і непрямі наслідки – для багатосторонньої торговельної політики.

2.3. Перспективні напрями розвитку експортного потенціалу КНР з Україною

Для дослідження впливу ключових чинників на стратегічний розвиток економічних взаємовідносин України з КНР в період до 2030 року включно, проведено SWOT-аналіз (аналіз сильних та слабких сторін, можливостей та небезпек). На основі цього аналізу були визначені зовнішні можливості та загрози

для стратегічної співпраці між країнами, а також їх сильні та слабкі сторони (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

SWOT-аналіз торговельно-економічної співпраці України з Китаєм

		Можливості (О)	Загрози (Т)
ЗОВНІШНІ ЧИННИКИ (Китай)	ЧИННИКИ	1. Розширення співробітництва країн в рамках в Ініціативі «16+1» і проєкті «Один пояс, один шлях».	1. Технологічні асиметрії у торгівлі країн: сировинний імпорт з України та високо-технологічний експорт КНР.
ВНУТРІШНІ ЧИННИКИ (Україна)	ЧИННИКИ	2. Укладання угоди та створення зони вільної торгівлі між Україною та Китаєм.	2. Обмежений вихід вітчизняного бізнесу на ринок Китаю.
		3. Вихід на ринок та визначення секторальних пріоритетів торговельно-економічного співробітництва.	3. Збереження негативного сальдо в зовнішній торгівлі за більшістю груп товарів.
			4. Високий рівень тарифного захисту, передусім на с.-г. продукцію.
Сильні сторони (S)		Очікування (S+O):	Очікування (S+T):
1. Вигідне географічне розташування України. 2. Багаті природні ресурси. 3. Високий рівень освітнього потенціалу. 4. Наявність науково-технологічного потенціалу.		Повна лібералізація торговельного режиму, посилення торгових та економічних відносин, можливість створення зони вільної торгівлі, посилення прагматики у торгових і економічних відносинах на з метою встановлення симетричної економічної взаємозалежності сторін.	Посилення розриву виробничих і технологічних можливостей країн, зростання попиту на імпорتنу продукцію на внутрішньому ринку, зростання залежності у секторі сировинного експорту до Китаю, відсутність товарної та географічна диверсифікація експорту України.
Слабкі сторони (W)		Очікування (W+O):	Очікування (W+T):
1. Збройний конфлікт на території країни. 2. Енергозалежність держави. 3. Низькі показники у соціальних, політичних та економічних рейтингах. 4. Низька конкурентоздатність вітчизняних товарів та послуг. 5. Нестабільність курсу національної валюти.		Перезавантаження китайсько-українських відносин з наданням цим відносинам більш активного політичного характеру, розширення торговельно-економічного співробітництва країн з метою захисту і просування національних інтересів.	Дестабілізація двосторонніх відносин, демотивація підприємницької діяльності внаслідок значної кількості торговельних перешкод, взаємного сприйняття країн з урахуванням загроз та зменшення інвестиційної привабливості країн.

На основі проведеного SWOT-аналізу можна зробити висновок, що розвиток стратегічних партнерських відносин в економічній сфері між Україною та Китайською Народною Республікою в період до 2030 р. включно має ґрунтуватися на трьох таких принципах :

1. Впровадження та посилення заходів щодо зміцнення та посилення торговельно-економічного співробітництва через систему інструментів торговельної політики, перш за все зменшення тарифного і нетарифного захисту китайського ринку (наприклад, тариф на пшеницю та кукурудзу становить 65%);

2. Оптимізація торговельної, економічної та інвестиційної співпраці: так, Україні як країні Східної Європи доцільно долучитися до співробітництва з Китаєм в рамках Ініціативи «16+1» і проекту «Один пояс, один шлях» з метою отримання важелів впливу на розбудову глобальної та європейської економічної інфраструктури, а також дослідити можливості і загрози створення ЗВТ між країнами;

3. Впровадження довгострокової стратегії розвитку торговельно-економічної співпраці між Україною та Китаєм з обґрунтуванням тавиокремлення секторальних пріоритетів.

В сучасних реаліях Україна є такою країною Східної Європи що має значні перспективи та порівняно великий відстрочений потенціал купівельної спроможності, який, у випадку стабілізації економічної та політичної стабілізації в регіоні, має всі можливості для підвищення. При розгляді тривалої перспективи слід виокремити такі пріоритетні задачі як зменшення тарифного і нетарифного захисту китайського ринку; оптимізацію торговельної, економічної та інвестиційної співпраці в рамках в Ініціативі «16+1» і проекті «Один пояс, один шлях» з метою отримання важелів впливу на розбудову глобальної та європейської економічної інфраструктури; визначення доцільності та переваг і небезпек від створення ЗВТ між Україною і Китаєм.

Торговельно-економічна співпраця між Україною та КНР регулюється Угодою між Урядом України та Урядом Китайської Народної Республіки про торговельно-економічне співробітництво (1992 р.), згідно з якою встановлено режим найбільшого сприяння щодо стягнення мита на експортні та імпорتنі товари двох країн, податків та інших внутрішніх зборів.

Вітчизняна економіка може зіштовхнутися з серйозними викликами для своєї економіки під час розвитку взаємної торгівлі між Україною та КНР оскільки питому частку негативного сальдо у торгівлі України товарами формується шляхом торгівлі з Китаєм (55% у 2020 р.). Незважаючи на небезпеку погіршення зовнішньоторгівельного сальдо в майбутньому, український уряд ініціює започаткування консультацій щодо створення українсько-китайської зони вільної торгівлі (ЗВТ). Саме тому, сьогоднішнім актуальним завданням є дослідження ймовірних наслідків створення зони вільної торгівлі з точки зору перспектив вітчизняного експорту в Китай, з одного боку, і розвитку залежності від китайського імпорту – з іншого.

Актуальність проведення досліджень у напрямі оцінки потенціалу розвитку вітчизняного експорту до КНР та ризиків посилення залежності від китайського імпорту зумовлюється долученням України до ініціативи уряду КНР щодо розбудови нового Шовкового шляху, адже метою цієї ініціативи проголошено посилення торговельних потоків та стимулювання довготривалого економічного зростання всіх учасників [23]. Про будівництво економічного поясу Шовкового шляху та морського Шовкового шляху XXI століття Китай проголосив у 2013 р. Ці дві ініціативи отримали назву «Пояс і шлях», а далі – «Один пояс, один шлях» (OBOR).

Протягом 2015 р. Національна комісія з розвитку та реформ КНР, Міністерство закордонних справ та Міністерство торгівлі Китаю спільно видали дорожню карту (бачення та дії щодо спільного будівництва економічного Шовкового шляху та морського Шовкового шляху XXI сторіччя), яка виокремлює такі

пріоритети ініціативи, таких як: координація політики (сприяння міжурядовому співробітництву); сприяння зв'язкам (удосконалення дорожньої, енергетичної та інформаційної інфраструктури); безперешкодна торгівля (зняття торговельних та інвестиційних бар'єрів); фінансова інтеграція (поглиблення фінансового співробітництва, розширення двосторонніх валютних розрахунків, створення нових фінансових установ); і зв'язки між людьми (просування культурних і освітніх обмінів, посилення співпраці з питань туризму та інформації щодо епідемії). Крім того, до цієї ініціативи посилення кооперації у сфері енергетики та охорони довкілля [16].

Зазначається, що OBOR складатиметься з мережі портів, доріг, залізниць, аеропортів, електростанцій, нафто- та газопроводів і нафтопереробних заводів, а ще зон вільної торгівлі.

За інформацією, поданою Китайським інформаційним ресурсами, зазначаються основні переваги, які планує отримати Китай від упровадження ініціативи OBOR – це зменшення дефіциту робочих місць на трудовій біржі КНР, посилення енергетичної безпеки країни і постачання продовольства. Щодо України, участь в ініціативі OBOR надає перспективи залучення китайських інвестицій насамперед в інфраструктурні проекти та аграрний сектор і долучення до глобальних ланцюгів доданої вартості. Проте, у рамках ініціативи OBOR, при визначенні напрямів співробітництва з Китаєм необхідно враховувати ризики посилення спрямованості експорту на ресурси та збільшення імпортозалежності внутрішнього ринку України. Подібні дослідження актуалізуються з огляду на неоднозначний досвід Білорусі щодо співробітництва в рамках OBOR. Адже одночасно зі збільшенням китайських інвестицій в економіку Білорусі зростає й експорт товарів із Китаю в Білорусь, підвищуючи товарообіг у середньому на 10-20% щорічно. На внутрішніх виробників це має досить негативний вплив, насамперед товарів легкої промисловості Білорусі [16, с. 131].

При переговорах між китайською та українською сторонами щодо створення зони вільної торгівлі необхідно звертати увагу на специфічність і непоступливість характеру китайського уряду з приводу відкриття сільськогосподарських ринків. Тим не менш, у випадку вдалої спроби української сторони поліпшити вхід до сільськогосподарського ринку Китаю існує ймовірність закриття цих ринків у будь-який момент, оскільки, за статтею 16 Закону про іноземну торгівлю КНР, імпорту продукції тваринного, рослинного походження та рибної продукції може бути обмежений, якщо цього вимагатимуть обставини.

Ключовим щодо Зони Вільної Торгівлі питанням в рамках українсько-китайських переговорів може стати величина нульових тарифних квот на експорт вітчизняних сільськогосподарських товарів у КНР. Інша особливість угод про Зону вільної торгівлі, які укладає Китай з країнами, що планують здійснювати експорт сільськогосподарської продукції, полягає у тому, що вони містять розділ щодо спеціальних заходів для захисту китайських сільськогосподарських підприємств. Вірогідно, що Україна зі свого боку може вимагати впровадження механізму для захисту товарів легкої промисловості на окремих ринках.

Враховуючи високі ризики погіршення торговельного балансу країни внаслідок лібералізації торгівлі з КНР, створення Зони Вільної Торгівлі з Китаєм на чинному етапі розвитку України не є необхідним, та навіть недоцільним. В сучасних реаліях Україні слід укласти з Китаєм двосторонню інвестиційну угоду, які Китайська Народна Республіка укладає до початку переговорів про створення Зони Вільної Торгівлі.

Незважаючи на численні спроби до залучення інвесторів з Китайської Народної Республіки для реалізації українських проектів, на жаль, фактично ще не відбулося успішної реалізації україно-китайського проекту, який би дав сигнал бізнес спільноті КНР для розгляду України в якості надійного інвестиційного партнера. Левова частка ініційованих проектів закінчується на етапі підписання

меморандумів про співпрацю і не доходять до фази інвестиційних угод і освоєння інвестицій (не кажучи вже про їх повернення).

За словами українського экс-генерального консула в Шанхаї Віктора Танасійчука головним бар'єром в інвестиційних взаєминах України і Китаю є «повна відсутність у Китаю інформації про інвестиційні можливості в Україні». Таку ж позицію озвучив Олег Бахматюк – власник агрохолдингу Ukrlandfarming, який під час свого візиту в Китай для вибудовування відносин в області залучення інвестицій згадав, що «там не знають, що таке Україна».

Поряд з високою важливістю результативної діяльності державного сектора України в області залучення китайських інвесторів до реалізації спільних стратегічних проектів в країні, необхідні ініціативи приватного сектора у вибудовуванні довірчих відносин з інвесторами Китаю.

Часткове вирішення проблем інвестиційного співробітництва України та Китаю, в частині донесення до потенційних інвесторів Китаю інвестиційних можливостей в Україні, а також професійної їх презентації візьме на себе приватна інвестиційна компанія InVenture Investment Consulting Group.

Компанія InVenture Investment Consulting Group запусить окремий напрямок діяльності, який займеться побудовою взаємин з китайськими інвесторами. Зокрема передбачається комплекс наступних заходів:

- запровадження контактів з потенційними інвесторами Китайської Народної Республіки;
- ознайомлення інвесторів Китайської Народної Республіки про конкурентні переваги інвестування в економіку України;
- надання аналітичної інформації та моделювання потенційно можливих спільних проектів;
- індивідуальний підбір найбільш привабливих інвестиційних активів і проектів згідно з критеріями інвесторів;

- зустріч делегацій, налагодження взаємин з представниками держструктур та приватного бізнесу;
- повний комплекс послуг з супроводу інвестиційних угод та представлення інтересів в Україні.

Запорукою успіху даного напрямку має послужити: наявність практичного досвіду партнерів компанії в реалізації інвестиційних угод, а також співробітників володіють китайською мовою; управління міжнародним медіа ресурсом інвестиційної тематики в області investor relation, а також найбільшою базою інвестиційних проектів і пропозицій в Україні.

До основних напрямків, в яких InVenture бачить можливий взаємний інтерес приватних інвесторів Китаю та України, слід віднести інвестиційні проекти в агросекторі, машинобудуванні, нерухомості, енергетиці, високих технологіях, телекомунікаціях, ІТ секторі, логістиці, видобутку природних ресурсів, оптовій та роздрібній торгівлі.

Компанія InVenture готова запропонувати повний супровід інвесторів з Китайської Народної Республіки з метою пошуку входження в перспективні проекти в Україні.

Серед варіантів, які можуть зацікавити китайських інвесторів можемо виділити наступні:

- Агрокомпанії у сфері вирощування зернових та олійних культур.
- Тваринницькі підприємства.
- Портові термінали, елеватори та логістичні комплекси.
- Підприємства у сфері агропереробки.

У серпні 2019 року, підприємці з Китайської Народної Республіки провели зустріч з президентом України, на якій домовилися про реалізацію низки спільних проектів з потенціалом близько 10 млрд. дол. США. Головною за координування проектів назначили Національну інвестиційну. Не дивлячись на

це, до сих пір непомітно значних заходів задля впровадження розвитку економічних відносин між КНР та Україною, навпаки спостерігається відсутність чіткої стратегії роботи в даному напрямку – в Китайській Народній Республіці немає посла з України, не призначений глава міжпарламентської групи дружби та інші причини, які сповільнюють розвиток цих відносин.

За словами чинного президента України, Володимира Зеленського, він планує відвідати Південно-Східну Азію в 2021 році, існує припущення, що в рамках візиту до Китайської Народної Республіки будуть вирішені питання впровадження заходів для закріплення співробітництва між китайською та українською сторонами. Проте, через раптовий сплеск епідемії коронавірусу в КНР, існує вірогідність, що ці плани мають дещо змінитися.

В будь-якому разі, посилення інтеграції КНР до української економіки, зміцнення взаємозв'язків і, відповідно, взаємозалежності неодмінно призведе до втрати позиції стороннього спостерігача. На сьогоднішній день, за словами експерта з українсько-китайських відносин доктора Т. Камінського, передбачаються позитивні зміни для української економіки.

Дослідник нагадує, що ЄС впроваджував заходи з метою залучення китайської сторони для допомоги у вирішенні конфлікту на сході України, проте це не дало ніяких результатів. Проте Т. Камінський вважає, що небажання КНР залучатися до вирішення конфлікту ще не означає що Китай підтримує РФ. Більше того, для впровадження довгострокових планів КНР, а саме побудови нового «Шовкового шляху» до Європи, китайська сторона зацікавлена у якнайшвидшому вирішенні конфлікту на Донбасі, так як через Україну проходить одна з його гілок. Українській владі слід розвивати цей напрям, встановлювати більш тісні контакти з Китайською Народною Республікою. Адже поза Євросоюзу і Росії Україна може втягнути в гру Китай.

На сьогодні, українські підприємства не викликають довіри у іноземних інвесторів, оскільки мають місце випадки, коли при інвестиціях в український

бізнес вкладники не мали можливості вийти з проекту без значних фінансових витрат та неможливості швидко вивести гроші з бізнесу, особливості податкового законодавства, корупція, специфіка нашого світогляду, відсутність державних гарантій недостатня кількість кваліфікованих кадрів. Ось чому, уряду України необхідно запроваджувати програми, щодо поліпшення інвестиційної привабливості країни та іміджу в очах іноземців.

Щодо самих підприємців, то для ефективної співпраці з інвесторами з Китаю, необхідно поліпшувати теоретичні знання, для того щоб мати змогу якісно сформулювати пропозицію для інвесторів, відсутність точок для взаємодії із закордонними, в тому числі і у зв'язку з відсутністю державних програм підтримки, які могли б їм у цьому посприяти.

Для досягнення цих цілей, необхідно досліджувати та використовувати тих країн та підприємств, які змогли зацікавити китайських інвесторів, та налагодили ефективну співпрацю.

Висновки до розділу 2

За результатами проведеного дослідження варто відзначити, що нині Китай має 14 партнерських угод про вільну торгівлю, які охоплюють 31 країну, з яких 8 УВТ уже діють. Решта знаходяться на стадії обговорення та погодження.

Торговельна політика країни реалізується за допомогою тарифних і нетарифних інструментів. Митний тариф Китаю складається зі ставок РНС, договірних тарифних ставок, спеціального пільгового тарифу, загальних тарифних ставок, ставок тарифної квоти та тимчасових мит.

Китай відіграє надзвичайно важливу роль у світовій торгівлі, адже є основним торговим партнером провідних економік світу. Розвиток взаємної торгівлі між Україною та Китаєм створює виклики для вітчизняної економіки з огляду

на те, що понад половину негативного сальдо у торгівлі України товарами формується шляхом торгівлі з Китаєм (55% у 2020 р.).

Попри небезпеку подальшого погіршення сальдо торговельного балансу, українська сторона виступила з ініціативою започаткування консультацій щодо створення українсько-китайської зони вільної торгівлі (ЗВТ). Тому дослідження можливих наслідків створення ЗВТ між Україною та Китаєм з точки зору перспектив вітчизняного експорту в Китай, з одного боку, і розвитку залежності від китайського імпорту – з іншого, на сьогодні є актуальним завданням.

ВИСНОВКИ

З 2019 року Китай є найбільшим стратегічним партнером України. Частка зовнішньоторговельного обороту з Китаєм за перше півріччя 2020 року становить 5,2%, за даними Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства в Україні.

Найбільша частка експорту в Китай належить продуктам аграрного виробництва. У жовтні 2020 року частка експорту продукції рослинництва, тваринництва та готової харчової продукції склала майже 45% від загальної суми експорту в Китай. Недорогоцінні метали та вироби з них становили 18,08%, а мінеральні продукти – 31,36%.

У той же час, експорт машин і електротехнічного обладнання, літаків, засобів наземного транспорту та оптичних приладів становить лише 3,3% від загального обсягу експортованих товарів. А ці товари є досить затребуваними в Китаї і в світі в цілому.

Протягом попередніх років обсяг імпорту на Україну зростав. Однак пандемія трохи стримала імпорт з Китаю. За даними Міністерства розвитку економіки, у першому півріччі 2020 року імпорт зменшився на 15,5% порівняно з першим півріччям 2019 року. Це, в основному, не вплинуло на обсяги імпорту харчової продукції, однак, значно знизився імпорт машинобудівної та металургійної продукції, Текстилю, виробів з недорогоцінних металів тощо. Однак, з відновленням економік обох країн імпорт повернеться до показників 2019 року, або навіть збільшиться.

Всього в першому півріччі 2020 року імпорт товарів зменшився на 7,5 відсотка в порівнянні з показником за цей період 2019 року. Однак, сальдо торгівлі товарів залишається негативним і різниця між вартістю експортованих товарів з України і ввезених товарів з Китаю щорічно збільшується.

Китай швидко відновлює економіку, завдяки державним інвестиціям, стримуючим заходам і підтримці ліквідності центрального банку. І протягом п'яти-десяти років з великою ймовірністю стане найбільшою економікою світу за номінальним показником ВВП. Підтримка власного виробника китайською владою, в свою чергу, допомагає нарощувати експорт.

Україна починає все більше залежати від імпорتنих товарів, особливо, від імпорту технологічної продукції. Китай проводить експансивну політику і надалі вона буде більш агресивною. Відкритість української економіки цьому сприяє і знижує показник торгового сальдо країни. Для того, щоб поліпшити торговельне сальдо, слід збільшувати питому вагу виробництва технологічних товарів і послуг (страхові, фінансові, ІТ і бізнес послуги і т.д.) на Україні і нарощувати експорт цих товарів і послуг. Привабливі умови для інвесторів, розвиток економіки, стабільна політична та економічна системи сприятимуть розвитку таких підприємств в Україні та поступовому їх виході на зовнішні ринки або ж інтеграцію в глобальні ланцюги доданої вартості.

Однак, налагодження експорту вимагає значних зусиль і фінансових ресурсів, особливо для малого і середнього бізнесу. Щоб налагодити експорт в іншу країну, потрібно вивчити потенційний ринок і переваги споживачів. Склад або смакові якості продукції на іноземних ринках можуть відрізнятися від смаків і стандартів вітчизняних споживачів. Також не завжди якість вітчизняної продукції відповідає нормам і стандартам, встановленим в інших країнах. Деякі підприємства відкривають додаткові цехи для створення товару за вимогами іноземного споживача. Тому, недостатній рівень фінансового забезпечення, технологій для виробництва і навичок персоналу, а також відсутність партнерів в країні-імпортері є бар'єром для виходу на нові ринки.

Ще однією перешкодою для експорту є тривала підготовка компанії і продукту до отримання ліцензій і сертифікатів для експорту продукції від країни-

імпортера, а також висока вартість процесу отримання дозволів на експорт продукції.

У експортерів виникають труднощі і з процесами всередині країни: несприятлива економічна ситуація, обтяжливі внутрішні експортні процедури, дорогі кредити і високі митні ставки. Найменш проблемними процедурами підприємці називають проходження екологічного контролю та отримання відповідного сертифіката, однак складніше отримати відшкодування ПДВ.

Китайська економіка швидко інтегрується в світову економіку, відповідно, запити китайських споживачів схожі на запити в європейських країнах. Тому, крім харчової продукції, великим попитом користуються традиційна та відновлювана енергетика, виробництво оптичних та електронних приладів, комп'ютерної техніки та програмного забезпечення, повітряного транспорту та його складових. Крім цього, потенційними областями для експорту з України можуть стати креативна економіка і туризм.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Белякова Г. Я., Фокина Д. А. Инструменты управления экспортным потенциалом с учетом стратегии развития предприятия машиностроения. Вестник СибГАУ. 2014. № 5 (57). С. 227-232.
2. Ван Люин. Украина и Молдавия в региональной политике КНР. Вестник РУДН. Серия: Всеобщая история. 2018. № 2. С. 156.
3. Гончарук А. Шовковий шлях: від концепції до практичних кроків (формат взаємодії 16+1). Стратегічна панорама. 2016. № 1. С. 26-35.
4. Закіров М. Українсько-китайські відносини: стан і перспективи. Україна: події, факти, коментарі. 2016. № 4. С. 17-22. URL: <http://nbuviap.gov.ua/images/ukraine/2016/ukr4.pdf> (дата звернення 28.05.2021)
5. Іващенко О. А. Напрями диверсифікації торговельних зв'язків України в умовах глобальної економічної розбалансованості. Стратегія розвитку України: економічний та гуманітарний виміри: матеріали науково-практичної конференції, 16 жовтня 2015 р. Київ: ДП «Інформ.-аналіт. агентство». С. 78-83.
6. Князева Т. В., Шевченко А. В. Організаційно-економічні заходи зовнішньоекономічного регулювання захисту споживчого ринку України. Проблеми системного підходу в економіці. Вип. 2 (76). С. 161-169.
7. Курнишова Ю. Актуальні засади формування стратегічного партнерства України і КНР. Аналітична доповідь. Київ: Вид-во Нац. ін-ту стратегічних досліджень. 2010. 236 с.
8. Курылев К. П., Станис Д. В. К вопросу об украинско-китайских отношениях. Постсоветские исследования. 2019. С. 1307.
9. Курылев К. П., Станис Д. В. Этноконфессиональная ситуация на Украине как фактор внутривнутриполитической нестабильности. Исторические, фило-

софские, политические и юридические науки, культурология и искусствоведение. Вопросы теории и практики. 2014. № 5- 3 (43). С. 114-117.

10. Лавнікевич Д. Бійся китайців, які приносять дарунки. Дзеркало тижня. Україна. 2018. № 32.

11. Мазилев Е. А. Устойчивое развитие территорий, отраслей и производственных комплексов. Проблемы развития территорий. 2015. № 5 (79). С. 26-33.

12. Матюшенко І. Ю., Шеховцева К. В. Розвиток теоретико-методологічних підходів до оцінки експортного потенціалу українських підприємств. Бизнес-інформ. 2016. №2. С. 34-44.

13. Мельник О. Г. Експортний потенціал підприємства: сутність і методологічні основи аналізу. Проблеми економіки. 2017. № 1. С. 226-231.

14. Мельник Т. Експортний потенціал України: методологія оцінки та аналіз. URL: <http://ir.kneu.edu.ua/bitstream/2010/131/3/241-271.pdf> (дата звернення 28.05.2021)

15. Митний кодекс України: Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. URL: <http://sfs.gov.ua/mk/> (дата звернення 28.05.2021)

16. Овденко Л. М. Инвестиции во внешнеэкономическую деятельность. Киев, 2018. 62 с.

17. Осташко Т. О., Олефір В. К. Перспективи вільної торгівлі з Китаєм: розвиток вітчизняного експорту і ризику імпортозалежності. Економіка і прогнозування. 2019. № 1. С. 128-155.

18. Офіційний сайт Міністерства економічного розвитку і торгівлі України: URL: http://www.ukrexport.gov.ua/ukr/country_brief/?country (дата звернення 28.05.2021).

19. Офіційний сайт Асоціації українсько-китайського співробітництва. URL: <http://aucc.org.ua/uk/> (дата звернення 28.05.2021).

20. Офіційний сайт СОТ. URL: <http://www.wto.org/english/tratop.htm> (дата звернення 28.05.2021).
21. Офіційний сайт Посольства України в Китайській народній республіці та Монголії (за сумісництвом). URL: <https://china.mfa.gov.ua/ua/ukraine-cn> (дата звернення 28.05.2021).
22. Офіційний сайт Державного комітету статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення 28.05.2021).
23. Офіційний сайт УНІАН Інформаційне агентство. URL: <https://www.unian.ua/economics/finance/10330014-ukrajina-zaproponovala-kitayu-pochatikonsultaciji-pro-stvorennja-zoni-vilnoji-torgivli.html> (дата звернення 28.05.2021).
24. Офіційний сайт Ліги Закону. URL: http://ligazakon.ua/ua/magazine_article/EA013081 (дата звернення 28.05.2021).
25. Проект «Один пояс – один шлях»: можливості для України. В. Поворозник, В. Перебийніс. Київ: МЦПД, 2015. 31 с.
26. Резнікова Н. В. Перспективи укладання і потенційні економічні ефекти регіональних торговельних угод в Південно-Східній Азії: аспекти незалежності в контексті нового регіоналізму. Інвестиції: практика та досвід. 2015. № 21. С. 29-34.
27. Резнікова Н. В. Стратегічне партнерство як нова форма економічної інтеграції: аспекти незалежності ЄС та КНР. Економіка та держава. 2015. № 12. С. 6-9.
28. Сейфуллаева М. Э., Капицын В. М. Экспортный потенциал российских регионов в условиях глобализации мировой экономики. *Маркетинг*. 2001. № 1. С. 6.

29. Скорнякова Т. В. Экспортний потенціал обробної промисловості України: управління процесом формування: монографія. Київ: Наук. світ, 2006. С. 92.
30. Стеченко Д. М. Розміщення продуктивних сил і регіоналістика: навч. Посібник. 2-ге вид. Київ: Вікар, 2002. 295 с.
31. Стратегічні виклики ХХІ століття суспільству та економіці України: В 3 т. За ред. акад. НАН України В. М. Гейця, акад. НАН Укр. В. П. Семиноженка, чл. кор. НАН України. Б. Є. Кваснюка. Київ: Фенікс, 2007. Т 3: Конкурентоспроможність української економіки. С. 126-127.
32. Торгово-економічне співробітництво з Китаєм – один з пріоритетів для України сьогодні. Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. URL: <http://me.gov.ua/News/Detail> (дата звернення 28.05.2021).
33. Управління міжнародною конкурентоспроможністю в умовах глобалізації економічного розвитку: монографія: В 2 т. Д. Г. Лук'яненко, А. М. Поручник, Л. Л. Антонюк. та ін.; За заг. ред. Д. Г. Лук'яненка, А. М. Поручника. Київ: КНЕУ, 2006. 275 с.
34. Циганкова Т. М. Міжнародний маркетинг: теоретичні моделі та бізнес-технології: монографія. Київ: КНЕУ, 2004. С. 137-143.
35. Чень Цзюнь. Структурні зрушення в зовнішній торгівлі КНР в сучасних умовах: автореф. дис. канд. екон. наук: 08.00.02. Київ, 2016. С.11-12, 16.
36. Шевчук О. М. Аналіз зовнішньоторговельної діяльності України в сучасних умовах. Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: зб. наук. праць. Серія «Економіка». 2014. Вип. 27. С. 8-13.
37. Ши Яцзюнь. Правовые и экономические возможности изучения китайского языка на Украине. Киевский национальный лингвистический университет. 2017. С.31.
38. Экономическая энциклопедия. Под ред. Л. И. Абалкина; Ин-т экономики Росс. акад. наук. Москва: ОАО Изд-во «Экономика», 1999. 432 с.

39. Ярошенко Є. Місце України в глобальних стратегіях Китаю. Київ: МЦПД, 2015. 44 с.

40. Яценко О. М. Торговельно-економічне співробітництво України та Китаю: можливості та загрози. URL: <http://sinologist.com.ua/yatsenko-o-m-torgovelnno-ekonomichne-spivrobitnytstvo-ukrayiny-ta-kytayu-mozhlyvosti-ta-zagrozy> (дата звернення 28.05.2021).

41. China. Trade Policy Review, WT/TPR/G/375, 6 June 2018 / WTO. 23 p. URL: <https://www.wto.org/english/tratop.pdf> (дата звернення 28.05.2021).

42. Kaczmarek M. The New Silk Road: a versatile instrument in China's policy. OSW Centre for Eastern Studies, 2015. Number 161. P. 1-9.

43. One Belt One Road Initiative. URL: <https://www.topchinatravel.com/silk-road/one-belt-one-road.htm> (дата звернення 28.05.2021).

44. Trade Profiles 2018. World Trade Organization. URL: https://www.wto.org/english/res_e/statistics_e/daily_update_e/trade_profiles/CN.pdf (дата звернення 28.05.2021).

45. Vision and Actions on Jointly Building Silk Road Economic Belt and 21st-Century Maritime Silk Road, issued by the National Development and Reform Commission, Ministry of Foreign Affairs, and Ministry of Commerce of the People's Republic of China, with State Council authorization in March 2015. URL: http://en.ndrc.gov.cn/newsrelease/201503/t20150330_669367.html (дата звернення 28.05.2021).

46. Zuokui L. Central and Eastern Europe in Building the Silk Road Economic Belt. Working Paper Series on European Studies Institute of European Studies Chinese Academy of Social Sciences. 2014. Vol. 8. No. 3. P. 1-2.